

YMPÄRISTÖOPAS

Vesilain mukaisten poikkeamislupien hakeminen

Erkki A. Järvinen, Markku Ollila, Tanja Dubrovin ja Tuire Taina

Suomen ympäristökeskus

YMPÄRISTÖOPAS

Vesilain mukaisten poikkeamislupien hakeminen

Erkki A. Järvinen, Markku Ollila, Tanja Dubrovin ja Tuire Taina

Helsinki 2006

SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUS

S Y K E

YMPÄRISTÖOPAS

Suomen ympäristökeskus

Asiantuntijapalveluosasto

Taitto: Pirjo Lehtovaara

Kansikuva: Janne Tiittanen

Julkaisu on saatavana myös internetistä:

www.ymparisto.fi/julkaisut

Edita Prima Oy, Helsinki 2006

ISBN 952-11-2388-5 (nid.)

ISBN 952-11-2389-3 (PDF)

ISSN 1238-8602 (pain.)

ISSN 1796-167X (verkkoi.)

SISÄLLYS

1 Johdanto	5
2 Vesilain poikkeamislupaehtojen kehittyminen	6
3 Vesilain mukaiset edellytykset luvan hakuun	8
3.1 Alueellisen ympäristökeskuksen tehtävät.....	8
3.2 Alueellisen ympäristökeskuksen hakema poikkeamislupa.....	9
3.3 Muun kuin alueellisen ympäristökeskuksen hakema poikkeamislupa	10
4 Poikkeamisluvan tarpeen harkinta ja luvan hakemisen valmistelu	12
5 Poikkeamisluvan hakemuksen sisältö	16
5.1 Vesistökuvaus ja asiaan liittyvät vesilain mukaiset luvat.....	16
5.2 Vallitseva vesitilanne.....	16
5.3 Vesitilanne-ennuste	17
5.4 Uhkaamassa olevan vesitilanteen vaikutukset käyttömuotoihin ja ympäristöön.....	18
5.5 Selvitystarve kuivuustilanteessa	20
5.6 Ehdotus lupaehdoista poikkeamiseksi ja sen vaikutus vesioloihin.....	21
5.7 Arvio poikkeamisluvalla saatavasta hyödystä ja aiheutuvista vahingoista.....	23
5.8 Luvan tarpeen perustelut ja aikataulu sekä suostumukset ja muut kannanotot	24
5.9 Lupahakemuksen liitteet	25
5.10 Lupahakemuksen tiedoksi saattaminen.....	26
6 Poikkeamisluvan toimeenpano	27
7 Poikkeamisen lopettaminen ja jälkiraportointi	28
8 Ennakkotoimenpiteet poikkeamistilanteeseen varautumiseksi	30
LIITTEET	32
Liite 1. Vuodesta 1981 lähtien myönnetyt poikkeamisluvat, joissa hakijana valtio	32
Vuodesta 1981 lähtien myönnetyt poikkeamisluvat, joissa hakijana muu kuin valtio.....	34
Liite 2. Vesilain 12 luvun 19 §.....	35

Liite 3. Poikkeamisluvan hakemisen prosessikaavio	36
Liite 4. Esimerkki poikkeamislupahakemuksesta	37
Liite 5. Esimerkki Gumbelin toistuvuusanalyysistä.....	41
Liite 6. Malli suostumuksen pyytämiseksi maa- ja metsätalousministeriöltä	42
Liite 7. Esimerkki juoksutusrakenteen omistajan suostumuksesta.....	43
Liite 8. Esimerkki keskeisen vaikutustahon kannanotosta	44
Liite 9. Malli vahinkojen korvaamista koskevasta sopimuksesta.....	47
Liite 10. Esimerkki korvausten rahoitusesityksestä maa- ja metsätalousministeriölle	51
Liite 11. Esimerkki poikkeamisluvan toimeenpanoa ja vaikutuksia koskevasta selvityksestä ympäristölupavirastolle	52
Kuvailulehdet	55

1 Johdanto

Alueellisten ympäristökeskusten (AYK) lakisääteisenä tehtävänä maa- ja metsätalousministeriön toimialalla on mm. tulvien torjunta. Eräänä keinona tässä tehtävässä on ollut vesilain mukainen poikkeamislupa, jota koskeva vesilain 12 luvun 19 § otettiin vesilakiin vuonna 1963. Kyseeseen ovat tulleet poikkeamiset vesilain mukaisten lupien lupaehdoista joko muuttamalla luvan mukaista juoksutusta tai poikkeamalla luvassa määrättyistä säännöstelyrajoista. Tämän lainkohdan mukaisia poikkeamislupia on myönnetty valtion hakemana vuodesta 1981 lähtien yhteensä noin 40. Muiden kuin valtion hakemia lupia on myönnetty noin 30 kyseisen tai vastaavan lainkohdan mukaan (liite 1). Lupien tavoitteena on yleensä ollut tulvavahinkojen vähentäminen, mutta myös kuivuuden torjumiseen eli alivirtaamien turvaamiseen tai vedenkorkeuden alarajojen alittamiseen poikkeamislupia on myönnetty.

Poikkeamislupien toimeenpanossa on onnistuttu varsin hyvin. Vain erittäin harvoissa tapauksissa valtio on joutunut maksamaan korvauksia juoksutusten aiheuttamista vahingoista. Tällöinkin korvaukset ovat olleet vähäiset verrattuna korvauksiin, jotka todennäköisesti olisivat tulleet valtion maksettaviksi poikkeuksellisista tulvista aiheutuneiden vahinkojen korvaamisesta annetun lain nojalla, jos poikkeamisluvan mukaiseen muutostoiempiteeseen ei olisi ryhdytty. Kyseisen pykälän voimassaolon alkuvuosina voimatalouskorvauksia jouduttiin muutamina vuosina maksamaan, mutta vesilain muutoksen perusteella vuonna 1982 vesivoiman tuotannolle aiheutuneen menetyksen korvaamisvelvollisuus poistettiin.

Poikkeamislupahakuprosessin riittävän nopeuden ja joustavuuden takaamiseksi tulee pyrkiä siihen, että hakemus täyttää tietyt sisältö- ja muotovaatimukset. Ongelmana voi kiireisessä tapauksessa olla puutteellinen hakemus, mikä saattaa johtaa hakemuksen täydentämiseen ja hidastaa siten luvan saantia. Poikkeamislupia ei ole viime vuosina kovinkaan paljon haettu ja kokemusta hakemusten laatimisesta on vain muutamilla henkilöillä. Poikkeamislupiin liittyy myös varsin suuria taloudellisia intressejä, joten niissä tulisi toimia tehokkaasti ja harkiten. Edellä mainittujen seikkojen perusteella on poikkeamislupien hakemista koskevan oppaan laatimista pidetty tarpeellisena.

2 Vesilain poikkeamislupaehtojen kehittyminen

Vesilakiin (264/1961) lisättiin vuonna 1963 (muutos 453/1963) ns. katastrofipykälät. Tuolloin lain 12 lukuun lisättiin uusi pykälä (VL 12:19) ja 16 luvun 32 §:ään uusi toinen momentti. Vesilain 12 luvun 19 §:n perusteella vesioikeus pystyi määräämään suoritettavaksi sellaisia väliaikaisia toimenpiteitä, jotka olivat tarpeen lainkohdassa mainitun vaaran poistamiseksi tai vahinkojen vähentämiseksi. Näitä vaarantorjuntamääräyksiä pystyttiin antamaan poikkeuksellisten luonnonolojen perusteella, esimerkiksi runsaiden sateiden tai lumen sulamisvesien aiheuttaman tulvimisen tai muun ylivoimaisen tapahtuman aiheuttaman muutoksen johdosta vesistöissä tai sen vesioissa, jos siitä oli odotettavissa aiheutuvan yleistä vaaraa ihmisen hengelle tai terveydelle taikka suurta yksityiseen tai yleiseen etuun kohdistuvaa vahinkoa. Määräykset voitiin antaa vesilain 1 luvun säännösten sekä mahdollisten lupapäätösten estämättä. Viranomaisen oli ennen hakemuksen tekemistä saatettava asia valtioneuvoston tietoon. Mahdolliset korvaukset oli maksettava valtion varoista, ellei ollut muuta sovittu. Päätös saatiin panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta.

Vesilain 16 luvun 32 § mahdollisti luvanhaltijalle hakea vesioikeudelta sellaista pysyvää muutosta lupamääräyksiin, joka katsottiin tarkoituksenmukaiseksi yrityksen toteuttamiseksi ja oli merkitykseltään vähäinen eikä loukannut toisen oikeutta tai etua. Vuonna 1970 lisättiin 32 pykälään kolmas momentti (muutos 427/1970), joka antoi luvanhaltijalle mahdollisuuden hakea vesioikeudelta lupaa tilapäisille määräyksille toimenpiteistä, joihin oli tulvan, sortuman tai supon tai muun poikkeuksellisen syyn takia kiireellisesti ryhdyttävä. Luvanhaltijalla oli korvausvelvollisuus mahdollisesti syntyvistä vahingoista.

Vuonna 1982 (muutos 605/1982) vesilain 12 luvun 19 § muutettiin siten, että vesihallituksen poikkeamislupahakemus (vaarantorjuntatoimet) edellytti valtioneuvoston suostumusta. Perusteluna tälle oli se, että valtio sitoutui luvan haussa toimenpiteistä mahdollisesti aiheutuvien vahinkojen korvaamiseen. Korvattavina vahinkoina ei enää pidetty vesivoiman menetyksestä aiheutuneita edunmenetyksiä.

Vuonna 1995 poikkeamislupien hakemisessa tapahtui muutos. Siihen asti lupahakemuksen alustava valmistelu ja esitys luvan hakemiseksi oli tehty silloisessa vesi- ja ympäristöpiirissä, josta esitys lähetettiin vesi- ja ympäristöhallitukselle. Ve-

si- ja ympäristöhallitus viimeisteli lupahakemuksen ja toimitti sen valtioneuvostolle suostumuksen saamiseksi lupahakemuksen tekemiseen vesi-oikeudelle. Koska luvanhakuprosessia haluttiin nopeuttaa erityisesti tulvauhkan aiheuttamien riskien pienentämiseksi, hakumenettelyä yksinkertaistettiin vuonna 1995. Lupahakemuksen valmistelu annettiin kokonaan AYK:lle, jonka tuli kuitenkin saada hakemiselle suostumus maa- ja metsätalousministeriöstä ennen lupahakemuksen toimittamista vesioikeudelle.

Vuonna 2000 vesilain muutoksessa (88/2000) yksityisen luvanhaltijan hakemusta koskeva 16 luvun 32 §:n 3 momentti siirrettiin 12 luvun 19 §:ään, ja säännöksen lupaviranomaiseksi muutettiin vesioikeuden sijaan ympäristölupavirasto (liite 2).

3 Vesilain mukaiset edellytykset luvan hakuun

3.1

Alueellisen ympäristökeskuksen tehtävät

AYK:n tehtävistä säädetään yleisesti ympäristöhallinnosta annetussa laissa (55/1995). Ympäristöhallintolain 4 §:n mukaan AYK:n tulee muun muassa valvoa yleistä etua vesiasioissa, ehkäistä ja torjua ympäristövahinkoja ja -haittoja sekä huolehtia tulvasuojelusta. Nämä tehtävät liittyvät lähinnä onnettomuuksien ja vaaratilanteiden ennaltaehkäisyyn. Pelastuslain (468/2003) nojalla AYK:lla on velvollisuus osallistua pelastustoimintaan ja antaa pelastusviranomaiselle asiantuntija-apua esimerkiksi tulvatilanteissa. Päävastuu pelastustoiminnasta ja väestönsuojelusta onnettomuus-tilanteessa on kuitenkin pelastusviranomaisella, jolla on myös yksinomainen oikeus käyttää pelastuslain 45 §:n mukaisia erityisiä toimivaltuuksia. Näihin kuuluvat muun muassa oikeus evakuoida ihmisiä ja omaisuutta tai ryhtyä sellaisiin välttämättömiin toimenpiteisiin, joista voi aiheutua vahinkoa kiinteälle tai irtaimelle omaisuudelle.

Vesilain 21 luvun 1 §:n mukaan AYK huolehtii lisäksi vesilain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvonnasta yhdessä kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen kanssa. Vastaavasti AYK huolehtii myös patoturvallisuuslain (413/1984) noudattamisen valvonnasta. Ensisijainen vastuu vesilain ja patoturvallisuuslain mukaisten rakenteiden kunnosta on tietenkin luvanhaltijalla ja rakenteen omistajalla, ja kunnossapito-velvoitteen laiminlyönti voi näiden osalta johtaa jopa rikosoikeudellisiin seuraamuksiin. Luvanhaltijan vastuu ei kuitenkaan poista tai vähennä viranomaisen velvollisuutta puuttua sille lainsäädännössä säädettyin keinoin sellaiseen lainvastaiseen tai vaaralliseen tilanteeseen, josta viranomainen on saanut tiedon.

Valvontaviranomaisen mahdollisuuksista puuttua vesilain tai sen nojalla annetun lupapäätöksen vastaiseen toimintaan on säädetty vesilain 21 luvussa. Valvontaviranomaisen tulee tällaisessa tilanteessa teon tai laiminlyönnin luonteesta riippuen kehottaa lopettamaan säännösten tai määräysten vastainen menettely, panna vireille hallintopakkoasia ympäristölupavirastossa tai ilmoittaa asiasta poliisille esitutkintaa varten. Jos vesilain tai sen nojalla annettujen määräysten vastainen toimenpide tai

laiminlyönti aiheuttaa välitöntä terveyshaittaa tai huomattavaa vaaraa toisen omaisuudelle tai tärkeälle yleiselle edulle, AYK voi ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin haitan tai vaaran poistamiseksi myös ilman ympäristölupaviraston päätöstä hallintopakon käytöstä.

Silloin kun vesilain mukaisesta rakenteesta aiheutuu haittaa tai vaaraa, joka ei johdu lupanhaltijan laiminlyönnistä vaan esimerkiksi olosuhteiden muutoksista tai muuten lupapäätöstä annettaessa ennakoimattomista seikoista, on AYK:lla tietyin edellytyksin mahdollisuus hakea lupaan muutosta vesilain 2 luvun 27 ja 28 §:n tai 8 luvun 10 b §:n nojalla. Näiden säännösten soveltamistilanteissa ollaan yleensä vielä kaukana pelastuslain mukaisesta onnettomuustilanteesta eivätkä säännökset sovellu kiireelliseen toimintaan. Kun onnettomuuden uhka muuttuu konkreettisemmaksi eikä kyse ole lupanhaltijan lain tai määräysten vastaisesta toiminnasta, voi sovellettavaksi lähinnä tulla vaarantorjuntatoimia koskeva vesilain 12 luvun 19 §. Tämä säännös on tarkoitettu täydentämään valvontaviranomaiselle laissa säädettyjä muita toimivaltuuksia, ja sen soveltamisala on rajattu vain hyvin poikkeuksellisiin tilanteisiin. Ennen vaarantorjuntatoimia koskevan hakemuksen tekemistä AYK:n tulisi aina varmistua siitä, että edellä mainitut valvontaa ja hallintopakkoa sekä luvan muuttamista koskevat säännökset eivät voi kyseisessä tilanteessa tulla sovellettaviksi.

3.2

Alueellisen ympäristökeskuksen hakema poikkeamislupa

Vesilain 12 luvun 19 §:n 1 momentissa säädetään ympäristölupaviraston toimivallasta määrätä vesilain 1 luvun säännösten sekä mahdollisten lupapäätösten estämättä vaaran poistamiseksi tai vahinkojen vähentämiseksi välttämättömistä väliaikaisista toimenpiteistä eli ns. vaarantorjuntatoimista. AYK voi tehdä hakemuksen 1 momentissa tarkoitetuista vaarantorjuntatoimista silloin, kun poikkeuksellisista luonnonoloista tai muusta ylivoimaisesta tapahtumasta johtuu veden tulva taikka muu sellainen vesistön tai sen vesiolojen muutos, joka voi aiheuttaa yleistä vaaraa ihmisten hengelle tai terveydelle taikka suurta vahinkoa yksityiselle tai yleiselle edulle. AYK:lla tulee olla hakemuksen tekemiselle maa- ja metsätalousministeriön suostumus. Suostumusta koskevan vaatimuksen taustalla on lähinnä toimenpiteiden toteuttamisesta seuraava valtion korvausvelvollisuus, joka koskee vaarantorjuntatoimista aiheutuneita omaisuutta välittömästi kohdanneita vahinkoja. Tämän vuoksi suostumuksen saamisen edellytyksenä on mahdollisimman täydellinen arvio siitä, millaista vaaraa tai vahinkoa AYK:n toimenpiteillä pyritään torjumaan ja toisaalta siitä, minkälaisia vahinkoja itse vaarantorjuntatoimista voi aiheutua.

Ympäristölupavirasto voi määrätä vaarantorjuntatoimista vain AYK:n hakemuksesta. Se voi rajoittaa määräyksiensä koskemaan vain osaa AYK:n hakemista toimen-

piteistä, jos se ei pidä kaikkia ympäristökeskuksen esittämiä toimenpiteitä välttämättöminä vaaran poistamiseksi tai vahinkojen vähentämiseksi. Käsitellessään vaarantorjuntatoimia koskevaa hakemusta ympäristölupavirasto voi poiketa vesilain 16 luvussa olevista yleisistä menettelyä koskevista säännöksistä. Syynä poikkeamiseen voi lähinnä olla hakemuksen kiireellisyys, joten esimerkiksi asianosaisten kuuleminen tulee aina pyrkiä hoitamaan niin hyvin kuin se käytettävissä olevan ajan puitteissa on mahdollista. Vaarantorjuntatoimia koskevan hakemuksen kiireellisyyttä korostaa myös se, että ympäristölupaviraston päätös saadaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta. Koska poikkeaminen normaalista kuulemismenettelystä ja päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus käytännössä voivat vaarantaa asianosaisten oikeusturvaa, on säännöksen soveltamisessa syytä tiukasti pidättäytyä vain siinä lueteltuihin vaaratilanteisiin.

Vesilain 12 luvun 19 §:n 1 momentin mukaan AYK saa tehdä poikkeamislupahakemuksen. Näin ollen yleisen vesiviranomaisen roolissa AYK voi hakea poikkeamislupaa siitä riippumatta, kuka on luvan haltija. Aiemmin lupahakemukset koskivat luonnonmukaisten säännöstelyjen ohella lähes yksinomaan valtion säännöstelyjä, mutta sen jälkeen, kun vuonna 1995 osa valtion säännöstelyluvista siirrettiin voimayhtiöille, AYK:ien hakemista muiden kuin luonnonmukaisten säännöstelyjen poikkeamisluvista pääosa on kohdistunut muiden tahojen kuin valtion säännöstelylupiin. Poikkeamisluvan hakeminen on luonnollisesti helpompaa valtion omissa säännöstelyissä. Sinällään poikkeamislupahakemusten tulisi olla yhtä hyvin perusteltuja niin valtion omissa kuin myös muiden lupapäätöksissä. Mikäli kyseessä on muu kuin valtion lupa, luvan hakemisesta päättäminen edellyttää AYK:n ja luvan haltijan välisiä neuvotteluja. Tällaista tilannetta on käsitelty tarkemmin kappaleessa 3.3 ja luvun 4 lopussa.

3.3

Muun kuin alueellisen ympäristökeskuksen hakema poikkeamislupa

Vesilain 12 luvun 19 §:n 3 momentissa säädetään muun kuin AYK:n oikeudesta hakea hanketta toteutettaessa ympäristölupavirastolta lupaa kiireellisiin toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen tulvan, sortuman tai supon vuoksi taikka muusta poikkeuksellisesta syystä. Luvanhakijana voi 3 momentin nojalla lähinnä tulla kyseeseen toteuttavaa hanketta koskevan luvan haltija, vaikka luvanhakukompetenssia ei olekaan säännöksessä rajattu. Luvanhaltijan intressissä tällaisten kiireellisten toimenpiteiden toteuttaminen on lähinnä silloin, kun poikkeuksellisesta tilanteesta voisi aiheutua vaaraa hänen omalle omaisuudelleen tai muuta sellaista vahinkoa, josta hän voisi joutua korvausvastuuseen. Pykälän 1 momentissa tarkoitettu yleinen vaara ihmisen hengelle tai terveydelle taikka suuri vahinko yleiselle edulle ovat luonteeltaan puolestaan sellaisia intressejä, joiden turvaaminen ja valvonta tyypillisesti kuuluvat

pikemminkin viranomaiselle. Momenttien soveltamisalat saattavat kuitenkin olla päällekkäisiä, jos esimerkiksi tulvasta uhkaa aiheutua hanketta toteutettaessa vahinkoa sekä yksityiselle että yleiselle edulle tai 1 momentissa tarkoitettua suurta vahinkoa yksityiselle edulle. Tällaisessa tilanteessa AYK:n ja luvanhaltijan tulisi pyrkiä keskenään sopimaan siitä, kumman vastuulla vaarantorjuntatoimiin ryhtyminen ja sitä koskevan hakemuksen tekeminen ympäristölupavirastolle on.

Luvan haltijan hakiessa poikkeusta omaan lupaansa voi intressinä olla esimerkiksi häiriöttömän toiminnan turvaaminen tai rakenteiden turvallisuus. Kyseistä lainkoh-
taa on käytetty esimerkiksi seuraavissa tapauksissa:

- vesivoimalaitoksen suppo-ongelmissa Oulujoen Merikoskella
- teollisuuden vedenoton turvaamisessa meriveden uhatessa päästä vedenot-
toon Summan tehtailla Summajoella sekä Sunilan tehtaalla Kymijoella
- säännöstelyrajan alittamiseksi teollisuuden tai kalanviljelylaitoksen ve-
denoton turvaamiseksi kuivakaudella.

Tällaisessa tapauksessa luvanhaltijan tulisi olla yhteydessä AYK:een ja pyytää siltä lausunto liitettäväksi lupahakemukseen. AYK voi antaa tilanteessa asiantuntija-apua ja samalla huolehtia yleisen edun huomioon ottamisesta.

Mikäli luvan haltija on hakenut poikkeamislupia useasti, tulisi AYK:n neuvotte-
lemalla pyrkiä vaikuttamaan siihen, että lupaehtoja tarkistettaisiin tai toteutettaisiin
sellaisia toimenpiteitä, joilla tällaisilta poikkeamistarpeilta vältyttäisiin. Tarvittaessa
AYK voi hakemusta koskevassa lausunnossaan edellyttää hakijalta tällaisia toimia.

4 Poikkeamisluvan tarpeen harkinta ja luvan hakemisen valmistelu

Vesilaki asettaa tiukat vaatimukset sille, millaisessa tilanteessa poikkeamiseen voi saada luvan, koska edellytyksenä on vesiolojen muutos, joka voi aiheuttaa yleistä vaaraa ihmisen hengelle tai terveydelle taikka suurta vahinkoa yksityiselle tai yleiselle edulle. Näin ollen vahinkojen riskin tulee olla merkittävä.

Keskeisenä edellytyksenä luvan hakemisen tarpeen arvioimiselle on, että vedenkorkeudesta ja virtaamasta vesistöissä aiheutuvat vahingot tunnettaisiin mahdollisimman hyvin, koska kiireellisessä luvanhakutilanteessa tietoja ei ehditä hankkia. Tällöin voidaan vedenkorkeuden ja virtaaman ennusteiden perusteella määritellä vahinkojen riski ja toisaalta ehdotettavilla toimenpiteillä saavutettavissa oleva hyöty. Vaikka vesivoiman menetystä ei lain mukaan tulekaan korvata, niin silti toimenpiteen tarvetta arvioitaessa tulee myös nämä menetykset ottaa huomioon. Luvan hakeminen on perusteltua vain, mikäli ehdotetuilla poikkeamistoimenpiteillä saavutettaisiin riittävästi hyötyä, eikä toisaalta lisittäisi liiallisesti vahinkoja tai niiden riskiä muualla vesistöissä.

Mikäli kyseessä on kuivuuden torjuntaan tähtäävä poikkeamislupa, on vahinkoriskien arviointi yleensä paljon epävarmempaa kuin tulvilla. Lain mainitsema "suuri vahinko yksityiselle tai yleiselle edulle" voisi tulla kyseeseen lähinnä vesiliikenteen tai vedenhankinnan turvaamisessa ja ehkä myös kalakannan tai veden laadun vuoksi. Sellaisissa vesistökohteissa, joissa tämän kaltainen suuri vahinko voisi olla uhkaamassa kuivuustilanteessa, tulisi etukäteen pyrkiä selvittämään riskien suuruutta ja toimintamahdollisuuksia kuivuustilanteen varalle. Tällaisissa tilanteissa on todennäköisempää, että merkittävän toiminnan harjoittajalla, esimerkiksi teollisuuslaitoksella tai kalanviljelylaitoksella, on oma säännöstely- tai vedenottolupa ja että toiminnanharjoittaja hakee itse poikkeamislupaa vesilain 12 luvun 19 §:n 3 momentin perusteella.

Koska luvan toimeenpanosta mahdollisesti aiheutuvat vahingot joudutaan korvaamaan, tulee vahinkojen mahdollisuus selvittää. Jos etukäteen on tiedossa kohteita, joissa vahinkoa voisi aiheutua, tulisi ennen poikkeamisluvan toimeenpanoa neuvotella ennakoitujen vahinkokohteiden omistajien kanssa vahinkojen pienentämismahdollisuuksista sekä pyrkiä dokumentoimaan vallitseva tilanne, esimerkiksi

rakenteiden kunto tai rantojen sortumatilanne, mittauksin ja valokuvaamalla. Tulisi myös pohtia, millaista seurantaa poikkeamisluvan takia olisi tarpeen toteuttaa, jotta se edesauttaisi vaikutusten arviointia sekä mahdollisten vahinkojen korvaamista koskevaa neuvottelua.

Samalla kun suunnitellaan poikkeamisluvan hakemista, tulisi jo alustavasti arvioida sen vaikutuksia laajemmin esimerkiksi seuraaviin seikkoihin:

- alapuolisen vesistön vedenkorkeus ja virtaama
- vaikutus muiden lupapäätösten noudattamiseen
- juoksutusrakenteiden kapasiteetti ja toimivuus, esim. käsikäyttöiset patoluukut
- mahdollisuus käyttää vesiliikennekanavia juoksutuksiin
- patoturvallisuus
- uomien vedenjohtokyky ja syöpymisriski
- uomien kunto ennen poikkeamistoimia, esim. jokirantojen sortumatilanne
- vaikutus rantarakenteisiin
- jää- ja suppopatojen riski
- jääkannen heikkeneminen
- suojelualueet
- kalojen kutuolosuhteet
- rantojen käyttö ja muut virkistysarvot
- vaikutus jätevesien laimentumiseen ja veden laatuun
- rajavesisopimukset.

Luvan tarvetta harkittaessa tulee vesitilanteen kehittymisestä laatia useampia ennakkoarvioita, esimerkiksi kerran 10 vuodessa ja kerran 20 vuodessa toistuvalla vesitilanteelle. Se, miten harvinaisen tilanteen perusteella luvan hakemista pidetään perusteltuna, riippuu uhkaamassa olevien vahinkojen suuruudesta. Myös ympäristölupaviraston lupaharkinnalle useampien vaihtoehtoisten kehityskulkujen esittäminen antaa paremman pohjan ja laajemman kuvan tilanteesta.

Teoriassa voidaan ajatella, että sellaisille vesistöille, joissa poikkeamislupa voisi tulla kysymykseen, tulisi laatia jonkinlaiset hälytysrajat, joiden ylittyessä - tai kuuuustilanteessa alittuessa - poikkeamisluvan hakemisen valmistelu tulisi käynnistää. Käytännössä vahinkojen riski on kuitenkin erilainen riippuen siitä, minä vuodenaikana tilanne esiintyy ja onko esimerkiksi kyseessä jääpatojen tai suppopatojen aiheuttama riski tai muu erityinen tilanne. Myös ajan mukana riski voi muuttua. Käytännössä sen arviointi, millaisessa tilanteessa poikkeamislupaa tulisi ryhtyä valmistelemaan, on asia, joka edellyttää pitkäaikaista kokemusta vesistön käyttäytymisestä ja sen juoksutusten hoitamisesta.

Poikkeamisluvan tarveharkinnassa on huomattavaa apua vesistölle mahdollisesti aikaisemmin haetuista poikkeamisluvista. Niiden toimeenpanosta saadut kokemukset antavat osviittaa luvan hakemiselle ja esitettävien poikkeamistoimenpiteiden suunnittelulle samoin kuin muillekin menettelyssä esiin tuleville kysymyksille.

Luvan hakemista edesauttaa, mikäli lupahakemuksen runko olisi jo valmiina sel-laisille keskeisille vesistökohteille, joille poikkeamisluvan hakeminen voi todennä-köisesti tulla kyseeseen. Tällöin hakemusta voitaisiin vain täydentää tilanteen tullessa ajankohtaiseksi. Myös näitä vesistöjä koskevat juoksutusrakenteiden omistajien suos-tumukset sekä pyyntökirje suostumuksen hakemiseksi maa- ja metsätalousministe-riöltä voidaan luonnoksina valmistella jo etukäteen.

Vaikka poikkeamisluvan myöntämiskynnys on melko korkea, ei tietävästi ole esiintynyt yhtään tapausta, jossa vesioikeus tai ympäristölupavirasto olisi jättänyt valtion vesiviranomaisen hakeman luvan myöntämättä, ellei luvan tarve käsitte-lyn aikana ole poistunut sääolosuhteiden ja vesitilanteen kehittymisestä johtuen. Toisaalta tämä osoittaa, että luvan tarpeen harkinta on tehty huolellisesti jo ennen lupahakemuksen esittämistä. Joissakin tapauksissa lupahakemus on tehty hyvissä ajoin, ja vesioikeus on tehnyt vasta vesitilanteen käsitteilyn aikaisen kehitymisen pe-rusteella ratkaisun, onko luvan myöntämiselle perusteita vai ei. Poikkeamislupaa ei kuitenkaan tulisi hakea niin aikaisessa vaiheessa, että vahinkoriski ei vielä täytä luvan myöntämisen edellytyksiä. Toisaalta siinä vaiheessa, kun lopulta päädytään luvan hakemiseen, on tilanne usein sellainen, että lupa tulisi saada lähes välittömästi, jotta ennakoivat toimenpiteet voitaisiin aloittaa. Riittävän aikaisin tehdyllä hakemuksella voidaan yleensä vähentää riskiä, että tilanne kärjistyy liiaksi ja toimenpiteillä saatava hyöty jää vähäiseksi tai lähes olemattomaksi, ja toisaalta sitä, että poikkeamistoimen-piteet muodostuisivat niin tehokkaiksi, että niistä puolestaan voisi aiheutua vahinkoa tai haittaa.

Poikkeamislupia on haettu varsin runsaasti tiettyinä poikkeuksellisen runsasve-tisinä vuosina, esim. 1981-82 tai poikkeuksellisina kuivakausina, esim. 2002 – 2003. Joillekin säännöstellyille järville poikkeamislupia on haettu muita useammin. Vesi-lain 12 luvun 19 § on kuitenkin tarkoitettu tulkittavaksi ahtaasti. Toisin sanoen tätä lainkohtaa ei saisi käyttää huonosti toimivien säännöstelylupien osalta jatkuviin poikkeamisiin. Niiden osalta tulisikin selvittää mahdollisuudet säännöstelyn lupa-ehtojen muuttamiseksi siten, että ne ottavat paremmin huomioon poikkeukselliset vesitilanteet.

Mikäli poikkeamisluvan hakemisen tarve alkaa olla ilmeinen, tulee vesitilanteen seuranta ja ennusteiden laatimista tehostaa. Näin voidaan parantaa mahdollisuuksia tehdä päätöksiä olemassa olevan uhkan vaatimista toimenpiteistä.

Poikkeamisluvan hakemisessa on jo luvan harkintavaiheessa syytä olla alusta-vasti yhteydessä maa- ja metsätalousministeriöön, ympäristölupavirastoon sekä keskeisiin tahoihin vesistöissä, etenkin juoksutusrakenteiden omistajiin. Tällöin ne voisivat omassa toiminnassaan mahdollisimman aikaisin ottaa huomioon myös sen, että poikkeamislupaa mahdollisesti haetaan. Samalla ne voisivat informoida AYK:ta niistä mahdollisista seikoista, jotka voivat vaikuttaa luvan hakemisen harkintaan ja sen myöntämiseen.

Mikäli suunnitelluista toimenpiteistä arvioidaan aiheutuvan vahingonuhkaa jolle-kin osapuolelle, tulee myös tähän tahoon olla yhteydessä mahdollisimman aikaisin.

Tällöin voidaan kyseisen osapuolen kanssa sopia sellaisista toimintatavoista, joissa otetaan poikkeamisluvan hakeminen huomioon ja vähentää siten muuten mahdollisesti syntyvien vahinkojen riskiä.

Poikkeamislupien hakeminen voi tulla harkittavaksi hyvinkin harvoin, jopa yli viiden vuoden välein. Tästä huolimatta tulisi AYK:ssa olla jatkuvasti selvillä työnjako myös näiden, yleensä erittäin kiireellisten tilanteiden vaatimaa asioiden valmistelua varten. Samalla kyseiset henkilöt voisivat riittävän aikaisin varautua vesitilanteen seurannan tehostamiseen ja muuhunkin tällaisten tilanteiden hoitamisen vaatimaan valmisteluun.

Poikkeamislupamenettelyn edistämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi on tähän op-paaseen sisällytetty myös mallit suostumuksen pyytämisestä maa- ja metsätalousministeriöltä sekä vahinkojen korvaamista koskevasta sopimuksesta ja esimerkit korvausten rahoitusesityksestä maa- ja metsätalousministeriölle sekä poikkeamisluvan toimeenpanoa ja vaikutuksia koskevasta selvityksestä ympäristölupavirastolle.

Erityistapauksessa tilanne voi olla sellainen, että säännösteltävä vesistö on eri ympäristökeskuksen alueella kuin se kohde, jonka vahinkoriskin perusteella poikkeamislupaa haetaan tai jolle poikkeamisluvan toimeenpanosta aiheutuu vahinkoa. Tällaisessa tapauksessa tulvatilanteen hoitovastuu voi olla määrättyä tulvantorjunnan johtoryhmälle, jonka tulee päättää poikkeamisluvan hakemisesta sekä hakemisoikeuden saamista koskevan pyyntökirjeen toimittamisesta maa- ja metsätalousministeriölle. On selvää, että tällaisissa tilanteissa kyseisten AYK:ien edustajien tulee olla keskeisesti mukana hakemuksen valmistelussa.

Mikäli kyseessä on lupapäätös, jonka haltija on muu kuin vesiviranomainen, poikkeamisluvan hakemisen tarpeen harkinta on ongelmallisempaa. Koska vesilain mukaisen poikkeamisluvan tarkoituksena on, että vesistöissä aiheutuvia vahinkoja voitaisiin mahdollisimman tehokkaasti vähentää, pitäisi poikkeamistoimet saada käyntiin ripeästi. Käytännössä on varsin epätodennäköistä, että yksityinen luvanhaltija, yleensä yhtiö, hakisi tulvan tai kuivuuden uhatessa yleisen edun takia poikkeamislupaa omaan lupapäätökseensä, koska samalla se sitoutuu toimenpiteestä mahdollisesti aiheutuvien vahinkojen korvaamiseen. Näin ollen tällaisilla vesistöillä, joissa poikkeamisluvan hakeminen saattaa tulla kysymykseen, tulisi AYK:n ja luvanhaltijan kesken riittävän aikaisin käydä neuvottelua ja sopia siitä, tuleeko luvanhaltija hakemaan tällaista poikkeamislupaa vai ei. Mikäli näitä neuvotteluja ryhdytään käymään vasta tilanteen ollessa kärjistymässä, menetetään tärkeää aikaa ja luvanhaku voi myöhästyä. Jos AYK toimii luvan hakijana, tulisi luvanhaltijalta saada suostumus tai muu mahdollinen lausunto liitettäväksi lupahakemukseen. Tämä jouduttaisi asian käsittelyä ympäristölupavirastossa. Koska AYK olisi luvan hakijana, sen tulisi varautua toimimaan lupahakemuksen valmistelussa ja lupamuutoksen toimeenpanemisessa samalla tavoin kuin haettaessa muutosta valtion lupaan.

Liitteessä 3 on esitetty lohkokaaviona poikkeamisluvan hakuprosessin eri vaiheet ja eteneminen.

5 Poikkeamisluvan hakemuksen sisältö

Liitteenä 4 on esimerkki poikkeamisluvan hakemuksesta. Seuraavissa kappaleissa on kuvattu lupahakemuksen sisällön keskeisiä seikkoja.

5.1

Vesistökuvaus ja asiaan liittyvät vesilain mukaiset luvat

Lupahakemukseen tulee liittää vaikutusalueen kartta, josta ilmenevät hakemuksen kannalta olennaiset vesistö rakenteet ja säännöstelyt sekä muut seikat joihin hakemuksella on vaikutusta, kuten suojelualueet ja teollisuuskohteet. Hakemuksessa tulee mainita asiaan liittyvät säännöstely-, voimalaitos- ym. luvat.

5.2

Vallitseva vesitilanne

Vallitseva vesitilanne luo perustan vesitilanteen kehittymiselle, ja siten sen kuvaaminen antaa oleellista informaatiota luvan tarpeen arvioimiselle. Lupahakemuksesta tulisi ilmetä mm. seuraavat asiat:

- viimeisin vedenkorkeus ja sen suhde/ero tilastollisiin arvoihin
- toteutetut virtaamat/juoksutukset ja niiden suhde/ero tilastollisiin arvoihin
- tulovirtaama ja sen suhde tilastollisiin arvoihin
- vesitilanteen suhde luvan määräyksiin
- esiintyneet sademäärät ja lumen alueelliset vesi-arvot sekä niiden suhde/ero tilastollisiin arvoihin.

Tekstinä esitettävien lukuarvojen lisäksi tilannetta tulee havainnollistaa vedenkorkeus- ja virtaamakuville siten, että kuvista ilmenevät myös keski- ja ääriarvokäyrät esimerkiksi toistuvuuksilla 1/10a ja 1/20a sekä verhokäyrät. Myös mahdolliset luvan

mukaiset vedenkorkeus- ja juoksutusrajat tulee esittää kuvissa. Lisäksi tulee selvittää ylä- ja alapuolisessa vesistössä vallitseva vesitilanne sekä siitä mahdollisesti aiheutuvat vaikutukset poikkeamislupahakemukseen.

Seuraavassa on esimerkki vesitilanteen kuvaamisesta:

Esimerkki 1: vesitilanteen kuvaus

Pielisen vedenkorkeus Nurmeksen asteikolla oli 4.5.1992 tasolla NN + 93,62 m, joka on noin 35 cm ajankohdan keskiarvoa ylempänä. Lumipeitteen vesiarvo oli 16.4. Pielisen vesistöalueella 204 mm, joka on noin 140 % ajankohdan pitkäaikaisesta keskiarvosta. Kuukausisadanta on talven aikana jatkuvasti ollut keskimääräistä suurempi. Huhtikuun sadanta oli 25.4. mennessä 54 mm, joka on yli 170 % vastaavan jakson keskimääräisestä sadannasta. Vesitilanteen kehittymistä on havainnollistettu oheisella liitepiirroksella."

5.3

Vesitilanne-ennuste

Vesitilanteen kehittymistä koskevilla ennusteilla on keskeinen merkitys luvan tarpeen harkinnassa. Simuloimalla vesitilanteen kehittymistä eri todennäköisyyksiä vastaavien ennusteiden mukaisilla tulovirtaamilla ja voimassa olevien lupien mukaisilla juoksutuksilla saadaan selville, millaiseksi kutakin ennustetta vastaava tulvahuippu muodostuu. Esimerkiksi 90 %:n tulovirtaamaennuste kuvaa tilannetta, jonka odotetaan toteutuvan tai ylittyvän 10 %:n todennäköisyydellä ja 95 %:n tulovirtaamaennusteen 5 %:n todennäköisyydellä. Tulvahuipuille on mm. Gumbelin menetelmää käyttäen arvioitavissa niiden toistuvuudet (liite 5). Tulvahuippujen perusteella määritetään mahdollisesti odotettavissa olevat vahingot. Myös virtaamille/juoksutuksille tulee tehdä vastaavat tarkastelut. On huomattava, että verhoikäyrä 95 % tarkoittaa kunkin vuorokauden vedenkorkeuksien pysyvyyttä 95 %:n todennäköisyydellä eikä sen perusteella voi todeta suurimman tulvahuipun toistuvuutta, vaan toistuvuus on määritettävä erikseen.

Lupahakemuksessa tulisi esittää piirroksina ennustetut vedenkorkeudet (kuva 1) ja virtaamat/juoksutukset (kuva 2), jotka on simuloitu ilman poikkeamistoimenpiteitä esimerkiksi seuraavilla tulovirtaamaennusteilla:

- keskiennuste (50 %:n ennuste)
- 10 %:n maksimiennuste eli 90 %:n ennuste (tulvatilanteessa)
- 10 %:n minimiennuste (kuivuustilanteessa).

Tavoitteena on kuvata, millä riskitasolla vahinkoja tulee esiintymään. Mikäli 90 %:n ennusteen mukaiset vedenkorkeudet ja virtaamat eivät aiheuta vahinkoja,

tulee em. piirroksissa käyttää esimerkiksi 95 %:n ennusteiden mukaisia vedenkorkeuksia ja virtaamia.

Kerran 20 vuodessa tai sitä harvemmin toistuvaa tulvaa pidetään yleisesti poikkeuksellisenä ja sellaisen esiintyminen on yleensä aiheuttanut valtiolle korvausvelvoitteita (laki poikkeuksellisten tulvien aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta), joten sen torjuminen on tarkoituksenmukaista. Sen sijaan useammin toistuvien tulvien torjumiseksi poikkeamislupaa ei ole syytä hakea, elleivät niistä aiheutuvat vahingot ole kohtuuttomia.

Ennusteet useimmille vesistöalueille ovat saatavissa Suomen ympäristökeskuksen vesistömallijärjestelmästä sekä kuvina että numeerisina. Oleellista on laskelmin selvittää, mitä on odotettavissa, ellei poikkeamistoimenpiteisiin ryhdytä. Toisin sanoen käytettäessä vedenkorkeusennusteita tulee varmistaa, että niiden laskennassa on käytetty ilman poikkeamistoimenpiteitä toteutettavaa virtaamaa/juoksutusta.

Esimerkki 2: ennusteen kuvaus

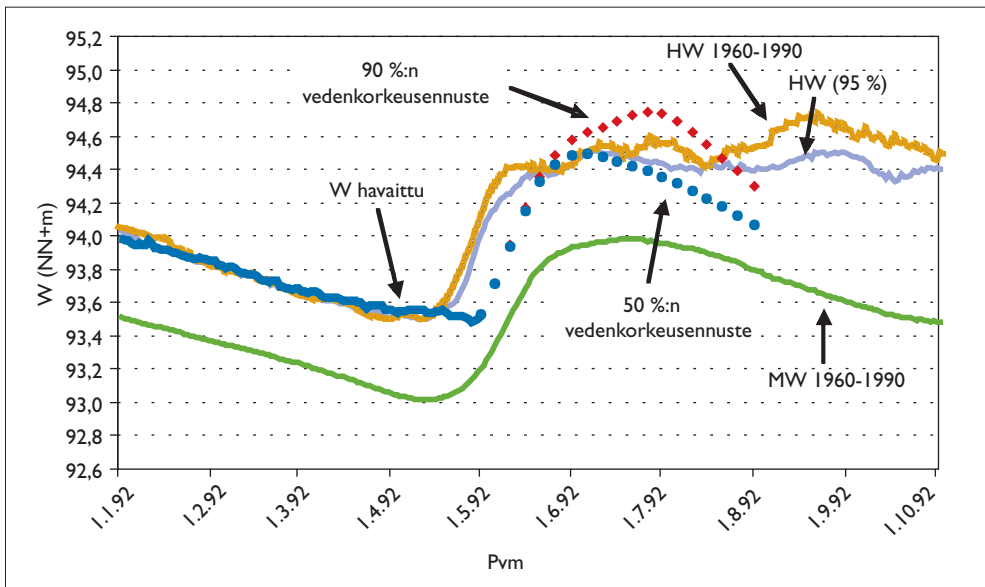
"Laaditun keskiennusteen mukaan Pielisen tulvahuippu tulisi ilman poikkeamistoimenpiteitä nousemaan ensi kesänä noin tasolle NN+ 94,50 m, joka vastaa noin kerran 10 vuodessa toistuvaa tulvakorkeutta. Mikäli toukokuun sadanta olisi keskimäärin kerran 10 vuodessa toistuvan suurimman sadannan mukainen (80 mm) ja kesäkuun sadanta keskimääräinen, nousisi tulvahuippu noin tasolle NN+ 94,75 m, joka toistuvuudeltaan vastaa kerran 20 vuodessa toistuvaa tulvaa. Riski tällaisen tilanteen syntymiseen on ennusteiden mukaan noin 10 % (90 %:n tulovirtaamaennuste)"

5.4

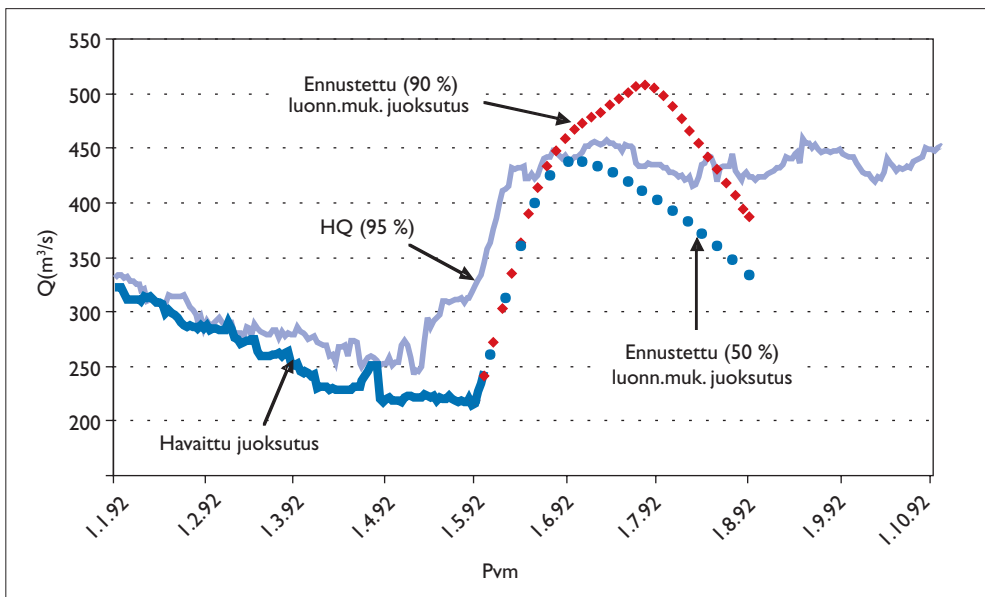
Uhkaamassa olevan vesitilanteen vaikutukset käyttämuotoihin ja ympäristöön

Vahingonvaaran kuvaaminen on ratkaiseva seikka, jonka perusteella maa- ja metsätalousministeriön suostumuksen ja luvan myöntämisen edellytykset voidaan harkita. Lupahakemuksessa nämä riskit tulisikin esittää mahdollisimman tarkasti ja samalla todeta, mihin vahinkoarviot perustuvat ja miten luotettavina niitä voidaan pitää. Vahinkotarkastelu tulee suorittaa voimassa olevaa lupaa noudattaen eri ennusteiden, esimerkiksi 50 %:n, 75 %:n ja 90 %:n mukaisissa tilanteissa.

Luvan tarvetta voidaan perustella edellä mainittuja pienemmälläkin todennäköisyydellä toteutuvalla tulvalla, mikäli aiheutuvaksi arvioidut vahingot muodostuisivat ilman toimenpiteitä erittäin suuriksi. Jos esimerkiksi 95 %:n tai todennäköisyydeltään jopa sitä harvinaisemman tulovirtaamaennusteen toteutuminen aiheuttaisi suureh-

Kuva 1. Pielisen havaitut ja ennustetut (ilman poikkeamistoimenpiteitä) vedenkorkeudet (HW 95 % tarkoittaa 95 %:n verhoikäyrää eli vedenkorkeus on kunakin ajankohtana ollut sitä korkeammalla vain noin kerran 20 vuodessa).

Kuva 2. Pielisen havaitut ja ennustetut (ilman poikkeamistoimenpiteitä) juoksutukset (HQ 95 % tarkoittaa 95 %:n verhoikäyrää eli juoksutus on kunakin ajankohtana ollut sitä suurempi vain noin kerran 20 vuodessa).

kon teollisuuslaitoksen toiminnan keskeytymisen myötä huomattavaa vahinkoa, olisivat perusteet poikkeamisluvan myöntämiseksi ilmeisesti olemassa.

Vaikutusten tarkastelussa on otettava huomioon kaikki olennaiset vesistön käyttömuodot, mukaan lukien vesivoima, vaikka sen menetystä ei korvatakaan. Myös esimerkiksi seuraavat seikat on tarpeen mukaan sisällytettävä tarkasteluun:

- alapuolisen uoman syöpymisriski
- jääpatoriskin kasvaminen
- Natura- ym. suojelualueet
- kalojen kutuolosuhteet
- rantojen käyttö ja muut virkistysarvot
- patoturvallisuusriski.

Esimerkki 3: vahingot

"Pohjois-Karjalan ympäristökeskuksessa tehtyjen selvitysten perusteella pelkästään tuotantolaitoksille ja rakennuksille vedenkorkeudella NN+ 94,50 m aiheutuvat tulvavahingot olisivat noin 0,30 milj. €, ja korkeudella NN+ 94,75 m noin 2,8 – 3,5 milj. €. Edellä mainittujen vahinkojen määrä alkaa nopeasti kasvaa vedenkorkeuden ylitettyä tason NN+ 94,70 m. Myös maa- ja metsätaloudelle aiheutuisi tulvavahinkoja siten, että ne vedenkorkeudella NN+ 94,50 m olisivat noin 0,3 milj. € ja korkeudella NN+ 94,75 m noin 0,70 milj. €."

5.5

Selvitystarve kuivuustilanteessa

Selvitystarve kuivuustilanteessa on periaatteessa sama kuin tulvatilanteessa. Poikkeamisluvan hakemiseen kuivuustilanteessa liittyy kuitenkin joitakin erityispiirteitä, joita ovat mm. seuraavat:

- vaikutusten arviointi vaikeampaa; erityisesti luonnontalous ja virkistyskäyttö
- vahinkoriskit yleensä pienemmät kuin tulvan uhatessa; kyseeseen voi tulla lähinnä veden ottaminen, kalatalous ja vesiliikenne
- erityisesti merkittävien vedenottorakenteiden toimivuuden kannalta ratkaisevat vedenkorkeus- ja virtaamatiedot
- vahinkoriskien kuvaamiseen kiinnitettävä erityisesti huomiota
- riskialttiissa vesistökohteissa tulisi etukäteen pyrkiä selvittämään kuivuuden vahinkoriskejä luvanhaun varalle
- vaikutus jätevesien laimenemisolosuhteiden muuttumiseen ja sen seuraukset.

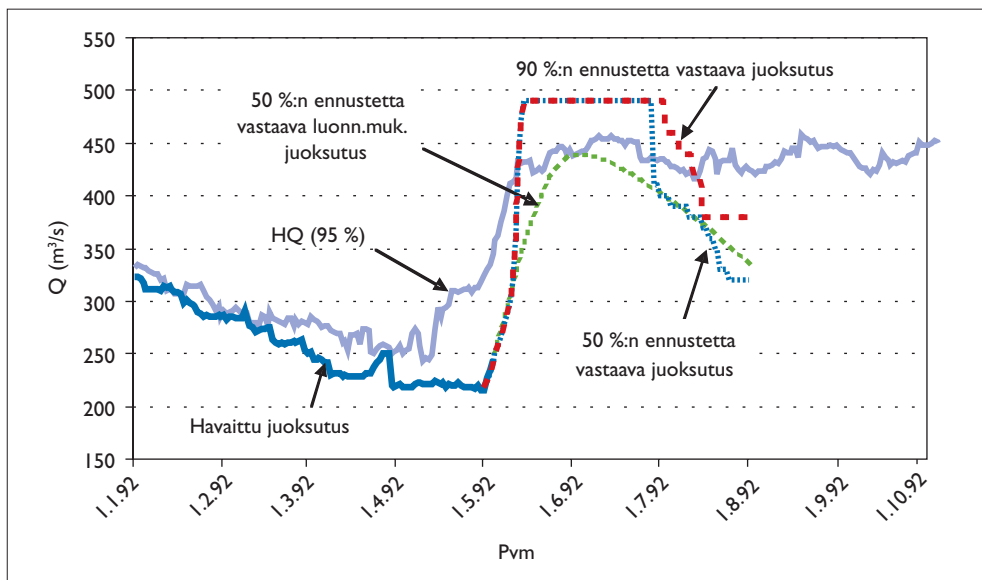
Ehdotus lupaehtoista poikkeamiseksi ja sen vaikutus vesioloihin

Toimintamahdollisuuksien arvioinnissa tavoitteena on simuloida vesitilannetta erilaisilla tulovirtaamaennusteilla ja juoksutusvaihtoehdoilla ja analysoida erilaisten toimenpiteiden vaikutuksia sekä löytää näin menetellen ne toimenpiteet, joilla vahingot vältetään kokonaan tai kokonaisvahingot saadaan mahdollisimman pieniksi. Toimenpiteiden suunnittelussa on otettava huomioon vesistön käyttäjien tasapuolinen kohtelu, eli tulvavahinkojen vähentäminen yhdellä osalla vesistöaluetta ei saa ainakaan sanottavasti lisätä vahinkoja toisella osalla vesistöaluetta, ellei tämä ole erityisestä syystä perusteltua. Keskeisissä säännöstellyissä vesistöissä vedenkorkeuksien ja virtaamien simulointiin ja jossain määrin myös vaikutusten arviointiin soveltuva työkalu löytyy ympäristöhallinnon Hertta-järjestelmän kohdasta Vesivarat > Käyttötoiminta (järjestelmää täydennetään tarpeen mukaan).

Edellä kuvatun analysoinnin perusteella laadittavassa poikkeamislupahakemuksessa tulee esittää ne säännöstelyluvan tai muun vesilain mukaisen luvan ehdot, joiden muuttaminen olisi tarpeen, ja miten niitä tulisi muuttaa. Hakemuksessa tulee olla ehdotus lupamuutoksen sanamuodoksi. Lisäksi hakemuksesta tulee ilmetä, miten ja milloin luvasta poikkeaminen alkaa ja päättyy. Päätymisajankohdan voi esittää tarvittaessa ehdollisena. Haettaessa poikkeamislupaa esimerkiksi runsasvetisen syksyn aikana voi olla tarpeen hakea päättymistä ehdollisena, koska poikkeamista saatetaan tarvita vielä kevättulvien ajanakin. Myös poikkeamisen aloittamisen voi esittää ehdollisena (kyseessä ns. "takataskuun" haettu lupa). Voimassa oleva lupa tai sen ote on liitettävä hakemukseen.

Väliaikaiseen lupaehtoon on tarvittaessa sisällytettävä myös maininta vedenkorkeuksien ja/tai virtaamien reunaehdoista – eli mikä on esimerkiksi toteutettavan juoksutuksen ja vedenkorkeuden suurin määrä. Muutosehdotuksen vaikutukset analysoiduissa vesitilanteissa juoksutuksiin ja vedenkorkeuksiin esitetään hakemuksessa sekä tekstinä että piirroksena (kuvat 3 ja 4). Ehdotuksessa tulee ottaa huomioon myös ne kohteen ylä- ja alapuoliset vesilain mukaiset luvat, jotka vaikuttavat toimenpiteisiin ja esittää vaikutukset alapuolisen vesistön vedenkorkeuksiin ja virtaamiin.

Ehdotuksen perusteeksi tulisi selvittää myös aiemmat kohteen poikkeamisluvat, niiden ehdot ja toimeenpanon onnistuminen.

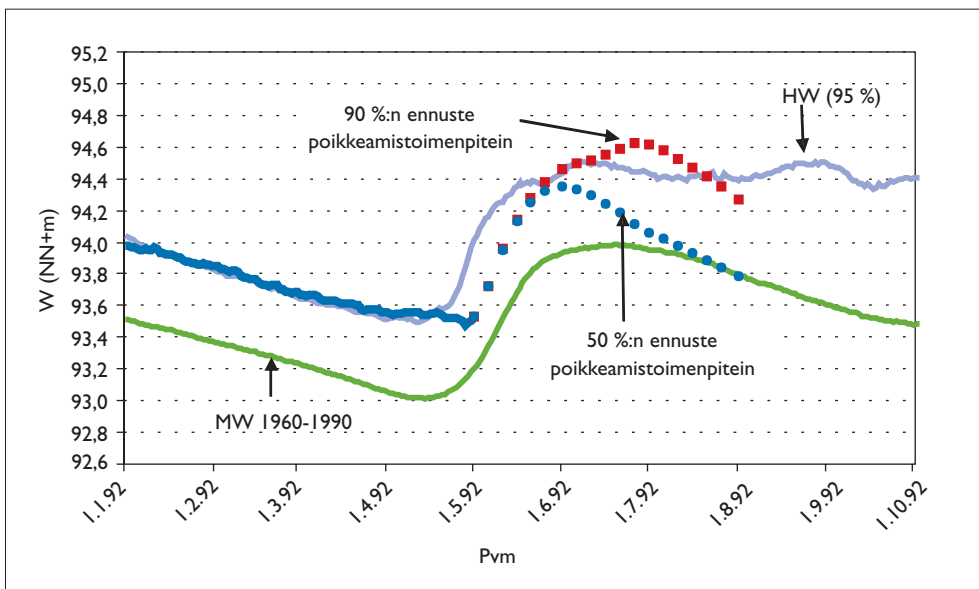

Kuva 3. Pielisen ehdotetut poikkeusjuoksutukset 50 %:n ja 90 %:n tulovirtaamaennusteilla (HQ 95 % tarkoittaa 95 %:n verkokäyrää eli virtaama on kunakin ajankohtana sitä suurempi vain noin kerran 20 vuodessa).

Esimerkki 4: toimenpiteet

"Juoksutustoimenpiteet suoritettaisiin Kaltimon voimalaitoksen padolla joustavasti siten, että Pielisen pinnan alentamiseksi juoksutusta lisättäisiin luonnollista virtaamaa suuremmaksi, mutta kuitenkin enintään Kaltimon ja Kuurnan voimalaitosten koneistovesimäärään $320 \text{ m}^3/\text{s}$. Kun tulvanousun alettua luonnonmukainen vedenpinta on noussut purkautumista $320 \text{ m}^3/\text{s}$ vastaavalle korkeudelle NN+ 93,98 m, lisättäisiin juoksutusta asteittain ja haitallisen suuria virtaamalisäyksiä välttämällä enintään määrään $490 \text{ m}^3/\text{s}$, joka vastaa Pielisen luonnonmukaista purkautumista vedenkorkeudella NN+ 94,70 m. Mikäli luonnonmukainen virtaama kasvaa tätä suuremmaksi, juoksutetaan luonnonmukaista vedenkorkeutta vastaavaa purkautumismäärää, ellei kokonaisvahinkojen pienentäminen edellytä tästä poikkeamista. Tulvatilanteen mentyä ohi Pielisen vedenpinta palautetaan tasaisesti luonnonmukaiseen korkeuteensa 31.3.1993 mennessä.

Lisäjuoksutukset merkitsevät Pielisen alapuolisella Saimaalla vedenpinnan muutaman senttimetrin nousua, mutta tämä osittain kompensoituu käynnissä olevalla Saimaan lisäjuoksutuksella."

Kuva 4. Poikkeamistoimenpiteiden vaikutukset Pielisen ennustettuihin vedenkorkeuksiin (HW 95 % tarkoittaa 95 %:n verhoikäyrää eli vedenkorkeus on kunakin ajankohtana sitä korkeammalla vain noin kerran 20 vuodessa).

5.7

Arvio poikkeamisluvalla saatavasta hyödystä ja aiheutuvista vahingoista

Lupahakemuksessa tulee esittää rahallinen arvio siitä, mitä hyötyä poikkeamisella saavutetaan. Sellaiset hyödyt, joita ei voida mitata rahassa, tulee kuvata muulla tavalla. Myös mahdollisista vahingoista tulee esittää rahallinen arvio tai kuvata ne muulla tavalla.

Esimerkki 5: toimenpiteiden vaikutukset

"Esitetyillä toimenpiteillä Pielisen vedenpinnan tulvahuippua olisi mahdollista alentaa 10-15 cm luonnonmukaiseen verrattuna. Tällöin kokonaisvahingot pienenisivät noin 0,3-1,1 milj. €. Esitetyistä lisäjuoksutuksista ei ole odotettavissa korvattavaa vahinkoa Pielisen alueella eikä myöskään Pielisjoessa oleville vesivoimalaitoksille tai muutoinkaan Pielisen alapuolisessa vesistöissä. Voimalaitoksille saattaa aiheutua energiantuotannon vähenemistä riippuen siitä, miten vesitilanne kehittyy ja miten juoksutukset joudutaan toteuttamaan, mutta vesilain mukaan se ei ole korvattavaa vahinkoa."

Luvan tarpeen perustelut ja aikataulu sekä suostumukset ja muut kannanotot

Hakemuksessa tulee esittää, minkä vesilain kohdan perusteella lupaa haetaan. AYK:n toimiessa hakijana luvan hakemiseen tulee olla maa- ja metsätalousministeriön suostumus (malli suostumuksen pyyntökirjeeksi liitteenä 6). Suostumuksen saaminen tulee todeta hakemuksessa, ja liittää hakemukseen suostumuksen jäljennös. Lisäksi tulee todeta juoksutusrakenteiden omistajilta saatu suostumus tai muu kannanotto (esimerkki liitteenä 7), samoin kuin mahdolliset muutkin asiasta saadut lausunnot (esimerkki liitteenä 8) ja liittää niistäkin jäljennökset hakemukseen.

Hakemuksen loppuun on syytä liittää kappale asian käsittelyn kiireellisyydestä, jotta toimenpiteet voidaan aloittaa riittävän ajoissa.

Esimerkki 6: luvan peruste ja suostumukset

”Edellä sanotun perusteella Pohjois-Karjalan ympäristökeskus esittää, että Itä-Suomen ympäristölupavirasto myöntäisi vesilain 12 luvun 19 pykälän 1 momentin perusteella tulvasta aiheutuvien vahinkojen vähentämiseksi ympäristökeskukselle luvan poiketa väliaikaisesti Pielisen luonnonmukaisesta juoksutuksesta. Hakemuksen tekemiseen on saatu oheinen maa- ja metsätalousministeriön suostumus. Lisäksi oheen on liitetty Kymmene Oy:n ja Kuurnan Voima Oy:n suostumukset poikkeusjuoksutukseen.”

Esimerkki 7: kiireellisyys

”Pohjois-Karjalan ympäristökeskus pyytää, että asia käsiteltäisiin kiireellisenä, jotta tarvittaviin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä ensi tilassa.”

Esimerkiksi Kaakkois-Suomen ympäristökeskus (KAS) pyysi etukäteen keskeisten tahojen kannanottoja hakiessaan 23.4.2003 lupaa Kymijoen virtaaman säännöstelyn tilapäiseen muuttamiseen Sunila Oy:n tehdaslaitoksen vedenoton turvaamiseksi kuivuustilanteessa. KAS:n taholta oltiin ensin puhelimitse yhteydessä keskeisiin tahoihin ja kerrottiin tällaisen poikkeamislupahakemuksen olevan valmisteilla ja että heiltä tulisi saada siihen kannanotto muutamassa päivässä. Koska hakemus haluttiin saada mahdollisimman nopeasti vireille, niin lupahakemuksen valmistuttua se

lähetettiin sähköpostilla näille tahoille ja kannanotot pyydettiin esittämään suoraan lupavirastolle. Kannanotot pyydettiin seuraavilta tahoilta:

- Ympäristöministeriö
- Kaakkois-Suomen TE-keskus, Kalatalousyksikkö
- Uudenmaan ympäristökeskus
- Uudenmaan TE-keskus, Kalatalousyksikkö
- Kymijoen kalastusalue
- Ruotsinpyhtään kalastusalue
- Metsähallitus
- Pyhtään kalastusalue
- Kotkan kalastusalue
- Oy Mankala Ab
- Graninge Energia.

Edellä kuvattu menettely toimi erittäin hyvin ja nopeutti luvan saantia. Ympäristökeskus antoi 28.4.2003 ympäristölupavirastolle vastineiden johdosta lausunnon, jossa esitettiin, millä tavoin lupaehtoja tulisi muuttaa, ja ympäristölupaviraston päätös annettiin 30.4.2003.

5.9

Lupahakemuksen liitteet

Lupahakemukseen tulisi liittää harkinnan mukaan ainakin seuraavat liitteet:

- vaikutusalueen kartta säännöstelyineen ja rakenteineen
- säännöstelyn ohjepiirros
- piirros vedenkorkeuden ja virtaaman kehittymisestä viimeisten viikkojen/kuukausien aikana
- ennustepiirros vedenkorkeuksille ja virtaamille/juoksutuksille ilman poikkeamistoimenpiteitä
- ennustepiirros vedenkorkeuksille ja virtaamille/juoksutuksille suunnitelluilla poikkeamistoimenpiteillä
- lupapäätös tai sen ote
- maa- ja metsätalousministeriön suostumus
- suostumukset tai muut kannanotot juoksutusrakenteiden omistajilta
- luvanhaltijan kannanotto, jos AYK hakee poikkeamislupaa toisen lupa-an
- suostumukset tai muut kannanotot keskeisiltä vaikutustahoilta (esim. kalantiljelylaitos, merkittävä veden ottaja ym.)
- vahinkokäyrät.

Monet edellä esitetyistä liitteistä ovat sellaisia, jotka on syytä valmistella hyvissä ajoin ennen vesitilanteen kärjistymistä.

Esimerkki 8: liitteet

"LIITTEENÄ

- Yleiskartta alueesta
- Pielisen vedenkorkeus- ja virtaamapiirrokset
- Jäljennös maa- ja metsätalousministeriön suostumuksesta 7.5.2002
- Jäljennös Kymmene Oy:n kirjeestä 4.5.2002
- Jäljennös Kuurnan Voima Oy:n kirjeestä 28.4.2002
- Ote Kaltimon voimalaitoksen lupapäätöksestä 28.6.1979 ja ko. päätöksen käyttö- ja tarkkailumääräyksiä koskevasta muutoksesta 31.3.1988
- Ote Kuurnan voimalaitoksen lupapäätöksestä 29.6.1967 ja ko. päätöksen käyttö- ja tarkkailumääräyksiä koskevasta muutoksesta 11.10.1984"

5.10

Lupahakemuksen tiedoksi saattaminen

Poikkeamislupahakemus tulee saattaa tiedoksi asianomaisten ministeriöiden lisäksi kaikille niille yhteistyötahoille (kts. luku 5.8), joiden rakenteita (ja suostumusta) toimenpiteiden toteuttamisessa tarvitaan ja joiden lupiin toimenpiteillä on vaikutusta. Myös Suomen ympäristökeskukselle tulisi hakemus saattaa tiedoksi.

Esimerkki 9: tiedoksi

"TIEDOKSI

- Maa- ja metsätalousministeriö, PL 30, 00023 VALTIONEUVOSTO
- Ympäristöministeriö, PL 399, 00121 HELSINKI
- Kymmene Oy, 53200 LAPPEENRANTA
- Kuurnan Voima Oy, 80850 PAIHOLA
- Suomen ympäristökeskus
- Pohjois-Karjalan ympäristökeskus
- Etelä-Savon ympäristökeskus
- Kaakkois-Suomen ympäristökeskus"

Luvan saamisen jälkeen tulisi myös laajempaan tiedottamiseen kiinnittää huomiota erityisesti tulvan aikaisilla huippujuoksutuksilla. Tehokkaalla ja riittävän ajoissa toteutetulla tiedottamisella voidaan vähentää vesien ja rantojen käyttäjille aiheutuvia haittoja ja vahinkoja (veneiden, laiturien ja kalanpyydysten rikkoutuminen, jääteiden käyttö ym.).

6 Poikkeamisluvan toimeenpano

Poikkeamisluvan toimeenpanoon liittyvät mm. seuraavat tehtävät:

- yhteydenpito ja ohjeiden antaminen juoksutusrakenteiden hoitajille
- lupaehtojen mukaisten ja muiden mahdollisten, tarpeellisenä pidettyjen tarkkailujen toteuttaminen ja tulosten kirjaaminen
- vesitilanteen seuraaminen, ennusteiden laatiminen ja jatkotoimenpiteiden suunnittelu
- tiivis yhteydenpito niihin tahoihin, joille poikkeamisluvan toimeenpanosta saattaa aiheutua vahinkoa tai haittaa
- tiedottaminen tahoille, joihin lupapäätös vaikuttaa.

Tiedottamisesta on useimmiten yksilöity velvoite ympäristölupaviraston päätöksessä, mutta yleensä tiedottaminen on syytä toteuttaa velvoitetta laajempaan. Tiedotettavista tahoista on syytä laatia lista etukäteen.

7 Poikkeamisen lopettaminen ja jälkiraportointi

Poikkeamista koskevassa lupapäätöksessä on esitetty ne ehdot, esimerkiksi tietyn vesitilanteen toteutuminen, joiden perusteella lopettamisen ajankohta määräytyy. Mikäli lupaehdot antavat harkintavaraa, tulisi poikkeamistoimia jatkaa riittävän kauan, jotta riski tilanteen uudelleen pahenemisesta saataisiin mahdollisimman pieneksi. Samalla tulee tietysti huolehtia siitä, ettei muulle vesistön tai rantojen käytölle aiheuteta tarpeetonta haittaa tai vahinkoa.

Poikkeamisluvan ehdoissa on yleensä esitetty tiettyjä velvoitteita, jotka tulee toteuttaa poikkeamisen päättymisen jälkeen. Tällaisina toimenpiteinä voivat tulla kyseeseen esimerkiksi:

- vaarantorjuntatoimien aiheuttamien vahinkojen selvittäminen
- korvauksista sopiminen (mallit liitteenä 9)
- selvitykset ympäristölupavirastolle
- tiedottaminen
- muut luvan edellyttämät toimenpiteet.

Poikkeamisen päättymistä, toteuttamista ja vaikutuksia koskevan tiedotteen laatimisesta tulisi sopia maa- ja metsätalousministeriön kanssa. Ellei lupaehdoissa ole määrätty, mille tahoille poikkeamisen päättymisestä tulee ilmoittaa, niin ilmoitus tulisi lähettää samoille tahoille, joille myös aloittamisesta on ilmoitettu. Mikäli poikkeamistoimista on aiheutunut korvattavaa vahinkoa, niin AYK:n tulee laatia maa- ja metsätalousministeriölle esitys korvausmäärärahojen myöntämiseksi (esimerkki liitteenä 10).

Joissakin tapauksissa lupapäätöksessä on edellytetty, että luvan toimeenpanon päättymisen jälkeen ympäristölupavirastolle toimitetaan luvan toteuttamisesta selvitys. Tällainen velvoite on ollut muun muassa Itä-Suomen ympäristölupaviraston 30.4.2003 antamassa Kymijoen virtaamaa koskevassa päätöksessä sekä Itä-Suomen vesioikeuden 8.4.1988 antamassa Iitin Pyhäjärven säännöstelyä koskevassa lupapäätöksessä. Selvityksessä ympäristölupavirastolle (malli liitteenä 11) voidaan esittää esimerkiksi:

- kuvaus toteutetuista poikkeamistoimenpiteistä
- toimenpiteistä aiheutuneet vesistövaikutukset
- selvitys toteutetuista tarkkailuista
- arvio aiheutuneista hyödyistä
- arvio toimenpiteistä aiheutuneista edunmenetyksistä
- esitys edunmenetysten korvaamisesta tai hyvittämisestä toimenpiteillä.

Vaikka lupapäätöksessä ei olisi edellä esitetyn kaltaista selvitystä vaadittu, niin AYK:n oman toiminnan kannalta sellainen tulisi kuitenkin laatia, koska saatujen kokemusten perusteella voidaan parantaa toimintavalmiuksia seuraavia vastaavia tilanteita varten. Raporttiin voidaan kirjata muistiin muitakin sellaisia poikkeamisluvan toimeenpanon aikana saatuja kokemuksia, joista voi olla etua seuraavassa mahdollisessa poikkeamisluvan hakemistilanteessa.

8 Ennakkotoimenpiteet poikkeamistilanteeseen varautumiseksi

Poikkeamisluvan hakemisessa on yleensä kiire. Tästä syystä tulisi AYK:n pyrkiä varmistaman, että poikkeamisluvan hakemisen valmistelu sujuu ripeästi ja lupahakemuksen tiedot ja perusteet ovat luotettavat ja asianmukaiset. Seuraavassa on esitetty keskeisimpiä toimenpiteitä, jotka etukäteen tehtynä ja kohteittain kansioihin kerättyinä edistävät tämän tavoitteen saavuttamista.

1. Selvitetään AYK:n sisäinen työnjako poikkeamislupa-asioissa sekä pidetään listaa henkilöistä, jotka omaavat riittävän kokemuksen asian hoitamiseksi. Varmistetaan, että hallinnossa on useampi asiaan perehtynyt henkilö. Tulisi huolehtia siitä, että näitä tehtäviä hoitavien henkilöiden eläkkeellelähdön lähestyessä tehtäviä ja tietotaitoa siirretään ajoissa toisille henkilöille.
2. Selvitetään vesistökohteet, joissa poikkeuksellisen tulvan tai kuivuuden uhkaan perustuvan poikkeamisluvan hakeminen on todennäköistä, ja arvioidaan tällaisesta tilanteesta syntyvän vahinkoriskin suuruutta sekä toimintamahdollisuuksia.
3. Kerätään kohteittain aikaisemmin toteutettujen tai suunniteltujen poikkeamislupien asiapaperit (ml. liitteet ja jälkiraportit).
4. Määritetään tarvittavat vedenkorkeuksien ja virtaamien/juoksutusten verhoikäyrät ja tehdään toistuvuusanalyysit.
5. Laaditaan keskeisille kohteille tulvavahinkoselvitykset (vahinkokäyrät) ja päivitetään ne aika ajoin.
6. Selvitetään keskeisille vesistökohteille tulvaa ja kuivuutta koskevien poikkeamislupahakemusten valmistelun aloittamista koskevat "hälytysrajat".

7. Valmistellaan kohteiden vaikutusalueiden kartat, joista ilmenevät mm. säännöstelyt, rakenteet ja suojelualueet.
8. Selvitetään käytettävät laskentamenetelmät ja -ohjelmistot vedenkorkeuden ja virtaaman ennusteiden laatimiseksi ja simulointien tekemiseksi kriittisille vesistöille sekä varmistetaan valmius käyttää niitä.
8. Laaditaan keskeisille vesistökohteille poikkeamislupahakemusten luonnokset ja kootaan valmiiksi sellaiset liitetiedot, jotka ovat jo saatavissa (mm. kopiot luvista). Laaditaan lista tahoista, joille hakemisesta tiedotetaan.
10. Valmistellaan luonnokset juoksutusrakenteiden omistajien suostumuksiksi sekä pyyntökirjeeksi suostumuksen hakemiseksi maa- ja metsätalousministeriöltä.
11. Laaditaan kohteittain ohjeet poikkeamisluvan toimeenpanon vaikutusten (sekä myönteisten että mahdollisten haitallisten vaikutusten, esim. eroosion) selvittämisen edellyttämälle tarkkailulle.
12. Mikäli lupapäätöksen haltija on muu kuin vesiviranomainen, tulisi etukäteen pyrkiä sopimaan, kumman vastuulla mahdollisen poikkeamislupahakemuksen tekeminen on.

Keskeisillä vesistöillä tulisi olla laadittuna ja päivitettyinä tulvantorjunnan toimitasuunnitelmat, koska niissä tarkastellaan perusteellisesti tulvantorjunnan keinoja ja mahdollisuuksia, jotka ovat pohjana poikkeamislupien hakemiselle. Ympäristökeskuksittain olisi lisäksi syytä selvittää mahdollisuuksia muuttaa sellaisia säännöstelylupia, joita koskevia poikkeamislupia on jouduttu usein hakemaan.

Liite I. Vuodesta 1981 lähtien myönnetyt poikkeamisluvat, joissa hakijana valtio.

Kohde	Päivämäärä	Luvan antaja
Saimaa	6.2.1981	ISVEO
Pielinen	18.3.1981	ISVEO
Onto- ja Sotkamonjärvet	25.3.1981	PSVEO
Koston,-Irn- ym. järvet	11.5.1981	PSVEO
Kemijärvi	25.5.1981	PSVEO
Keitele ja Iitin Pyhäjärvi	14.7.1981	ISVEO
Kyrösjärvi, Näsijärvi ja Iso-Längelmävesi	14.8.1981	LSVEO
Lappa- ja Evijärvi	6.11.1981	LSVEO
Lappa- ja Evijärvi	13.11.1981	LSVEO
Saimaa	23.12.1981	ISVEO
Pielinen	19.2.1982	ISVEO
Onto- ja Sotkamonjärvet	9.3.1982	PSVEO
Lappa- ja Evijärvi	21.5.1982	LSVEO
Saimaa	3.2.1984	ISVEO
Pielinen	17.2.1984	ISVEO
Keitele ja Kolima	2.4.1984	ISVEO
Rintalan pengerrysalue (Kyrönjoki)	25.7.1984	LSVEO
Lappa- ja Evijärvi	23.12.1986	LSVEO
Iitin Pyhäjärvi	24.8.1987	ISVEO
Saimaa	18.9.1987	ISVEO
Kolima ja Keitele	8.4.1988	ISVEO
Iitin Pyhäjärvi	8.4.1988	ISVEO
Iso-Längelmävesi	21.4.1988	LSVEO
Pielinen	20.6.1988	ISVEO
Saimaa	27.2.1989	ISVEO
Pielinen	14.4.1989	ISVEO
Iso-Längelmävesi	30.3.1990	LSVEO
Saimaa	16.11.1990	ISVEO
Lappa- ja Evijärvi	14.12.1990	LSVEO
Pielinen	8.5.1992	ISVEO
Lappa- ja Evijärvi	8.1.1993	LSVEO
Kemijärvi	6.5.1993	PSVEO
Kallavesi-Unnukka	13.8.1993	ISVEO
Kemijärvi	29.5.1995	PSVEO
Säkylän Pyhäjärvi	1.10.1999	LSVEO
Kymijoki	30.4.2003	ISY

Kohde	Päivämäärä	Luvan antaja
Lohjanjärvi	2.9.2004	LSY
Pielinen	15.9.2004	ISY
Näsijärvi	15.2.2005	LSY
Pielinen	18.3.2005	ISY
Kemijärvi	18.5.2005	PSY
Pielinen	4.8.2006	ISY
Kivi- ja Levalammen tekojärvi	6.10.2006	LSY

Vuodesta 1981 lähtien myönnetyt poikkeamisluvut, joissa hakijana muu kuin valtio.

Kohde	Päivämäärä	Luvan antaja
Kolima	18.3.1981	ISVEO
Merikosken vesivoimalaitos	22.1.1982	PSVEO
Merikosken vesivoimalaitos	22.3.1983	PSVEO
Merikosken vesivoimalaitos	19.10.1984	PSVEO
Ylä-Enonvesi ja Saarijärvi	9.11.1989	ISVEO
Koston-, ym. järvet	11.5.1990	PSVEO
Peurunkajärvi	7.11.1997	ISVEO
Ylä-Enonvesi ja Saarijärvi	14.11.1997	ISVEO
Enä-, Sani- ja Saaramaanjärvi	2.9.1999	ISVEO
Peurunkajärvi	20.9.1999	ISVEO
Humaljärvi, Kirkkonummi	23.12.1999	LSVEO
Lankajärvi, Laukaa	23.10.2000	ISY
Kivijärvi (Viitasaaren reitti)	16.7.2001	ISY
Lankajärvi, Laukaa	12.12.2001	ISY
Lankajärvi, Laukaa	30.8.2002	ISY
Kivijärvi (Viitasaaren reitti)	10.9.2002	ISY
Peurunkajärvi	3.10.2002	ISY
Ylä-Enonvesi ja Saarijärvi	1.11.2002	ISY
Vanajajärvi	20.12.2002	ISY
Kaukajärvi, Tampere ja Kangasala	6.2.2003	LSY
Nuuksion Pitkäjärvi	11.2.2003	LSY
Peurunkajärvi	24.3.2003	ISY
Lankajärvi, Laukaa	8.4.2003	ISY
Vanajajärvi	14.4.2003	ISY
Nuuksion Pitkäjärvi	30.5.2003	LSY
Lankajärvi, Laukaa	1.7.2003	ISY
Humaljärvi, Kirkkonummi	4.7.2003	LSY
Kaukajärvi, Tampere ja Kangasala	24.9.2003	LSY
Humaljärvi, Kirkkonummi	19.10.2006	LSY
Myllykylänjärvi, Porvoo	27.10.2006	LSY

Liite 2.Vesilain 12 luvun 19 §.

Milloin poikkeuksellisista luonnonoloista tai muusta ylivoimaisesta tapahtumasta johtuu veden tulva taikka muu sellainen vesistön tai sen vesiolojen muutos, joka voi aiheuttaa yleistä vaaraa ihmisen hengelle tai terveydelle taikka suurta vahinkoa yksityiselle tai yleiselle edulle, ympäristölupavirasto voi alueellisen ympäristökeskuksen hakemuksesta ja tämän lain 1 luvun säännösten sekä mahdollisten lupapäätösten estämättä määrätä suoritettaviksi vaaran poistamiseksi tai vahinkojen vähentämiseksi välttämättömiä väliaikaisia toimenpiteitä (vaarantorjuntatoimet). Alueellinen ympäristökeskus saa tehdä edellä tarkoitettun hakemuksen saatuaan siihen maa- ja metsätalousministeriön suostumuksen.

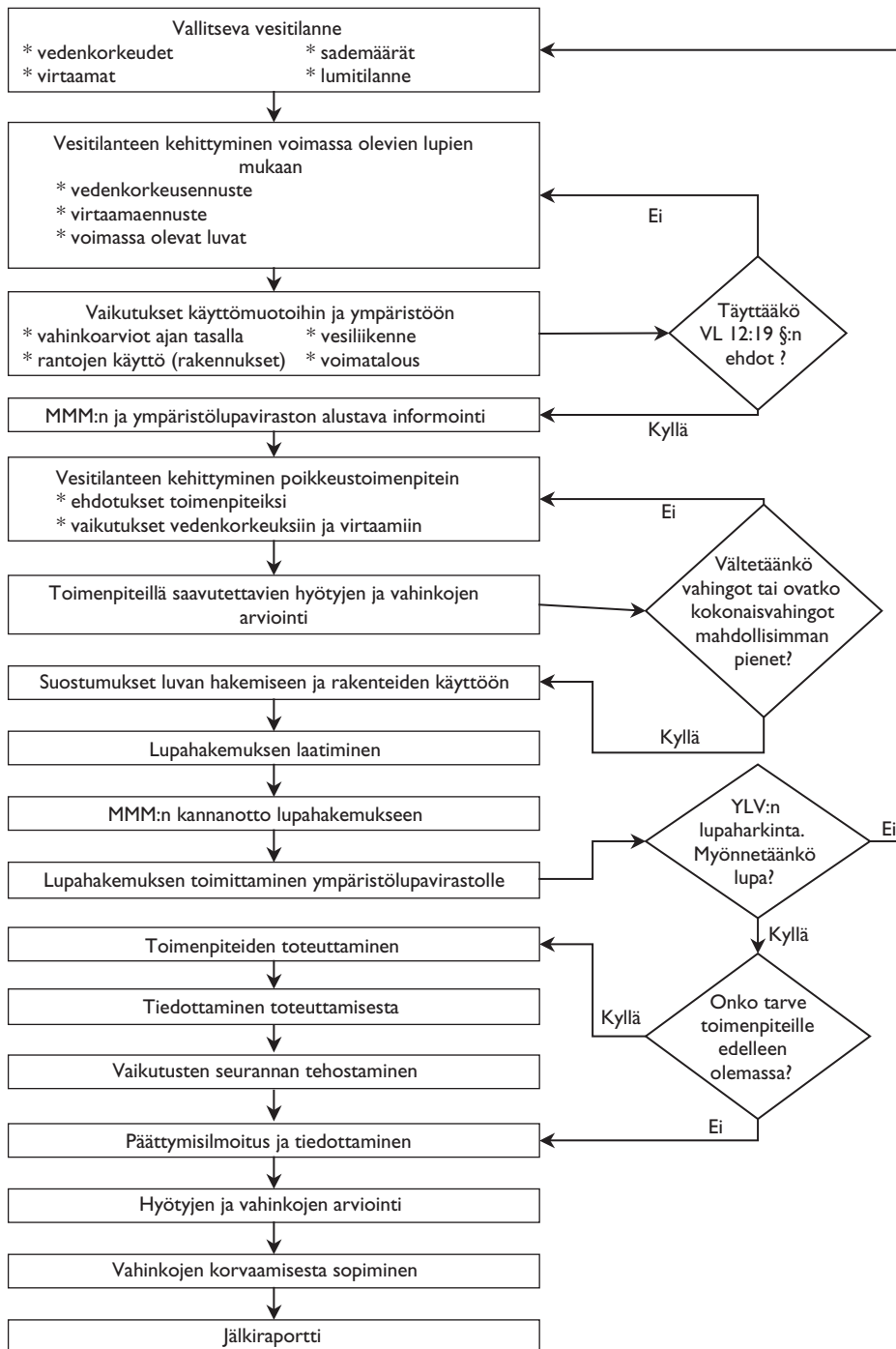
Vaarantorjuntatoimista aiheutuneista omaisuutta välittömästi kohdanneista vahingoista on suoritettava korvaus valtion varoista. Korvattavana vahinkona ei pidetä vesivoiman menetyksestä aiheutuvia edunmenetyksiä. Jos korvaukseen oikeutettu on saanut 1 momentissa tarkoitettusta tapahtumasta taikka vaarantorjuntatoimista hyötyä, voidaan korvausta kohtuuden mukaan sovitella.

Jos luvan saanutta yritystä toteutettaessa tarvitaan tilapäisiä määräyksiä toimenpiteistä, joihin tulvan, sortuman tai supon vuoksi tahi muusta poikkeuksellisesta syystä on kiireellisesti ryhdyttävä, voi ympäristölupavirasto hakemuksesta antaa niihin luvan. Toimenpiteestä johtuva vahinko, haitta ja muu edunmenetyks on hakemuksesta korvattava.

Käsitellessään tässä pykälässä tarkoitettua hakemusta ympäristölupavirasto voi poiketa 16 luvussa olevista menettelyä koskevista säännöksistä.

Tässä tarkoitettu ympäristölupaviraston päätös saadaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta.

Liite 3. Poikkeamisluvan hakuprosessi.

Liite 4. Esimerkki poikkeamislupahakemuksesta.

LAPIN
YMPÄRISTÖKESKUS

HAKEMUS

17.05.2005

1301J0021-312

Pohjois-Suomen ympäristölupavirasto
PL 113
90101 Oulu

**HAKEMUS KEMIJÄRVEN SÄÄNNÖSTELYLUPAEHTOJEN TILAPÄISEKSI
MUUTTAMISEKSI TULVAVAHINKOJEN VÄHENTÄMISEKSI ROVANIEMEN
ALUEELLA**

Lumen vesiarvot olivat Lapissa maaliskuun lopulla 10 – 20 % yli keskiarvon ajankohtaan nähden. Kemijoen valuma-alueella lumien sulaminen on viivästynyt ja vettä ja lunta on satanut paikoin lisää n. 80 mm vielä huhtikuun ja toukokuun aikana. Lumen poikkeuksellisen suuresta vesiarvosta, viime viikkojen suurista sademääristä ja myöhään alkaneesta sulamisesta johtuen on Kemijoen vesistöalueella riski ennätysmäisen suurien tulvavirtaamien syntymiselle.

Ounasjoen valuma-alueen lumen vesiarvo oli huhtikuun loppupuolella 190 mm, Kemijärven yläpuolella 160 mm ja koko Kemijoen valuma-alueella 165 mm. Huhtikuun lopun jälkeen on satanut 40-50 mm lunta ja vettä, joka on jäänyt valuma-alueelle, koska sulamisvesiä vesistöön ei ole vielä juurikaan tullut.

Kun keskimääristä korkeammat lämpötilat aiheuttavat runsaan lumimäärän nopean sulamisen ja jos lisäksi sataa keskimääristä enemmän vettä, joudutaan laadittujen ennusteiden mukaan Kemijärven tulovirtaamahuiipun aikana ja heti sen jälkeen lisäämään Kemijärven luusuassa olevan Seitakorvan voimalaitoksen juoksutusta lupaehdon sallimalla enimmäisnopeudella 350 m³/s vuorokaudessa jopa määrään 2 600 m³/s, jotta estetään Kemijärven ylärajan ylittyminen.

Suomen ympäristökeskuksen virtaamaennusteiden mukaan Kemijoen Rovaniemen yläpuolisen osan ja Ounasjoen virtaamahuiput voivat sattua sa-

LAPIN
YMPÄRISTÖKESKUSPOSTIOSOITE:
PL 8060
96101 ROVANIEMIOSOITE:
Hallituskatu 5
96100 ROVANIEMIPUHELIN:
Vaihe (016) 329 4111FAKSI:
(016) 310 340INTERNET- JA SÄHKÖPOSTIOSOITE:
www.ymparisto.fi/lap/lap.htm
kirjaamo_lap@ymparisto.fi

maan ajankohtaan, minkä vuoksi vesipinta Rovaniemen kohdalla uhkaa nousta tulvavahinkoja aiheuttavaan korkeuteen. Kemijoen tulvavahinkorajaksi on määritelty 4 000 m³/s virtaama Rovaniemen kohdalla (Kirkonjyrhämä). Maksimivirtaaman ajankohta Rovaniemen kohdalla on ennusteiden mukaan 27.-28.5.2005.

Maksimiennusteiden (**Liite 7.1, Kirkonjyrhämä**) mukaiset Ounasjoen ja Raudanjoen samanaikaiset virtaamat huomioon ottaen virtaama Rovaniemen kohdalla olisi noin 4 800 m³/s (toistuvuus HQ 1/100). Sään jatkuessa normaalina ennustetaan virtaamaksi Rovaniemen kohdalla 4 100 m³/s edellyttäen, että Kemijärven säännöstelytilavuus voidaan käyttää ylärajoillaan. Tulvahuipun kestoksi on arvioitu n. viikko ja se on saman suuruinen kuin tulvavuosina 1973 ja 1993.

Kemijoen maksimivirtaaman ajankohta ennustemallin (17.5.2005) mukaan Rovaniemen kohdalla (**Liite 7.1, Kirkonjyrhämä**) on keskimäärin 27.5.2005. Ounasjoen maksimivirtaaman ajankohta on ennustemallin (17.5.2005) mukaan Marraskosken kohdalla (**Liite 8**) keskimäärin 28.5.2005 .

Vuonna 2004 päivitetyn Kemijoen vesistön tulentorjunnan toimintasuunnitelman mukaan virtaamalla 4 200 m³/s Rovaniemen kohdalla aiheutuisi Kemijoen pääuoman varrella Seitakorvan alapuolella tulvavahinkoja rakennuksille tämän hetken hintatason mukaan noin 1 milj. € ja virtaamalla 4 800 m³/s noin 3 milj. €. Suurimmat vahingot aiheutuisivat Rovaniemen kaupungin ja Rovaniemen maalaiskunnan Saarenkylän alueilla. Lapin ympäristökeskuksen suurtulvakartoituksen mukaan (*Lapin ympäristökeskuksen suurtulvakartoitus 20.5.1999, HQ 1/250, 5 100 m³/s*), vahingot Rovaniemen seudulla, lähinnä Saarenkylässä ja osin Rovaniemen kaupungissa olisivat yhteensä lähes 60 miljoonaa euroa.

Vahinkojen syntymistä pyritään estämään ensisijaisesti toteuttamalla Kemijärven tulvajuoksutukset voimassa olevan säännöstelyluvan puiteissa siten, että Seitakorvan lähtövirtaaman huippu ei sattuisi yhtä aikaa Ounasjoen virtaamahuipun kanssa. Tämän toimenpiteen osoittautuessa riittämättömäksi voitaisiin vahinkoja vähentää varastoimalla tulvavesiä väliaikaisesti Kemijärveen Pohjois-Suomen vesioikeuden 18.5.1971 antaman Kemijärven säännöstelyn lupapäätöksen 17.a)-kohdan säännöstelyn ylärajaa koskevasta määräyksestä poiketen. Kemijärven 50 cm:n ylärajan ylityksellä (N43 + 149,00 m + 0,50 m) voidaan Rovaniemen kohdalla tulvahuippua pienentää arviolta 500 m³/s, mikä vähentäisi esim. 5 %:n ennusteen mukaisissa tilan-

LAPIN
YMPÄRISTÖKESKUS

POSTIOSOITE:
PL 8060
96101 ROVANIEMI

OSOITE:
Hallituskatu 5
96100 ROVANIEMI

PUHELIN:
Vaihde (016) 329 4111

FAKSE:
(016) 310 340

INTERNET- JA SÄHKÖPOSTIOSOITE:
www.ymparisto.fi/lap/lap.htm
kirjaamo_lap@ymparisto.fi

teessa ilman poikkeustoimenpiteitä Kemijoen pääuoman rakennuksille aiheutuvia vahinkoja yhteensä noin 1 milj. €. Kemijärvellä ja sen yläpuolella ylärajan ylityksestä aiheutuisi tällöin vahinkoja noin 0,2 milj. €.

Kemijärven 75 cm:n ylärajan ylityksellä (N43 +149,00 m + 0,70 m) voidaan Rovaniemen kohdalla tulvahuippua pienentää arviolta 700 m³/s, jolloin Kemijärvellä aiheutuvat vahingot olisivat noin 0,4 milj. €.

Sopimuksen 7.4.1995 mukaan mm. Kemijärven säännöstelyn vesioikeudellinen lupa kaikkine siihen liittyvine oikeuksineen ja velvollisuuksineen on siirtynyt Kemijoki Oy:lle.

Edellä esitetyn perusteella Lapin ympäristökeskus esittää, että Pohjois-Suomen ympäristölupavirasto myöntäisi vesilain 12. luvun 19 §:n nojalla luvan, jonka mukaan Lapin ympäristökeskus saa tarvittaessa antaa määräyksiä ylittää väliaikaisesti Kemijoki Oy:n säännöstelemän Kemijärven säännöstelyn ylärajaa N43 + 149,00 m kuluvan vuoden kevättulvan aikana, kuitenkin enintään 0,75 m. Tulvavaaran lakattua Kemijärven vedenkorkeus alennetaan viipymättä ja tarpeellista varovaisuutta noudattaen voimassa olevan lupapäätöksen edellyttämälle tasolle.

Lapin ympäristökeskus esittää myös, että mahdollisten vahinkojen vähentämiseksi tarkoituksenmukaisinta tulvajuoksutuksen hoitamista varten sille myönnettäisiin oikeus saada lupaehtojen 17.c)-kohdan määräyksistä poiketen lisätä tarvittaessa vuorokautista juoksutusta enintään 1 000 m³/s lupapäätöksessä mainitun enintään 350 m³/s sijasta silloin, kun juoksutus Kemijärvestä on ylittänyt Seitakorvan voimalaitoksen koneistovirtaaman 500 m³/s.

Kemijoki Oy on 12.5.2005 antanut suostumuksen Kemijärven säännöstelyn ylärajan ylitykseen, joka suostumus oheistetaan.

Esitetyistä väliaikaisista toimenpiteistä mahdollisesti aiheutuvista omaisuutta välittömästi kohdanneista vahingoista suoritetaan vesilain 12 luvun 19 §:n mukaisesti korvaus valtion varoista. Koska Kemijärven säännöstelyn ylärajan ylittäminen saattaa patoturvallisuussyistä edellyttää Pöyliöjärven padon korottamista, Kemijärven säännöstelystä vastaavalta ja säännöstelylaitteiden omistajalta Kemijoki Oy:ltä saadussa oheisessa suostumuksessa on esitetty sitoumus vastata padon korotuksesta johtuvista kustannuksista. Lapin ympäristökeskus katsoo, että tässä esitetyistä väliaikaisista toimenpi-

teistä huolimatta Kemijoki Oy:llä säilyvät muilta osin patoturvallisuuslain mukaiset vastuut.

Lapin ympäristökeskus ilmoittaa, että hakemuksen tekemiseen on saatu oheinen maa- ja metsätalousministeriön suostumus, ja pyytää, että asia käsiteltäisiin kiireellisenä, jotta mahdollisesti tarvittaviin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä riittävän ajoissa.

Lapin ympäristökeskuksen johtaja Kari Kinnunen

Ympäristötekniikan päällikkö Kari Porsanger

LIITTEET

- Liite 1 Kartta Kemijoen valuma-alueesta
- Liite 1.a Kartta Kemijoen voimalaitosten sijainnista
- Liite 2 Jäljennös maa- ja metsätalousministeriön suostumuksesta 16.05.2005
- Liite 3 Jäljennös Kemijoki Oy:n suostumuksesta 12.5.2005
- Liite 4 Kemijärven vedenkorkeuden (N 43) ja tulovirtaaman ennusteet ja säännöstelyrajat, ennustepäivä 17.5.2005.
- Liite 5 Kartta vahinkoalueesta (Saarenkylä), HQ 1/100 = 4 700 m³/s
- Liite 6 Kartta vahinkoalueesta (Saarenkylä), HQ 1/250 = 5 100 m³/s
- Liite 7 Kemijoen vesistöennusteet virtaamille (maksimi-, keski- ja minimiennuste, m³/s) ja vedenkorkeuksille (NN + m) Rova niemen Kirkonjyrhämän ja Linaan kohdalta, ennustepäivä 17.5.2005.
- Liite 8. Ounasjoen vesistöennusteet virtaamille (maksimi-, keski- ja minimiennuste, m³/s) Marraskosken kohdalta, ennustepäivä 17.5.2005.

TIEDOKSI

Maa- ja metsätalousministeriö
Ympäristöministeriö
Suomen ympäristökeskus
Kemijoki Oy
PVO Vesivoima Oy

LAPIN
YMPÄRISTÖKESKUS

POSTIOSOITE:
PL 8060
96101 ROVANIEMI

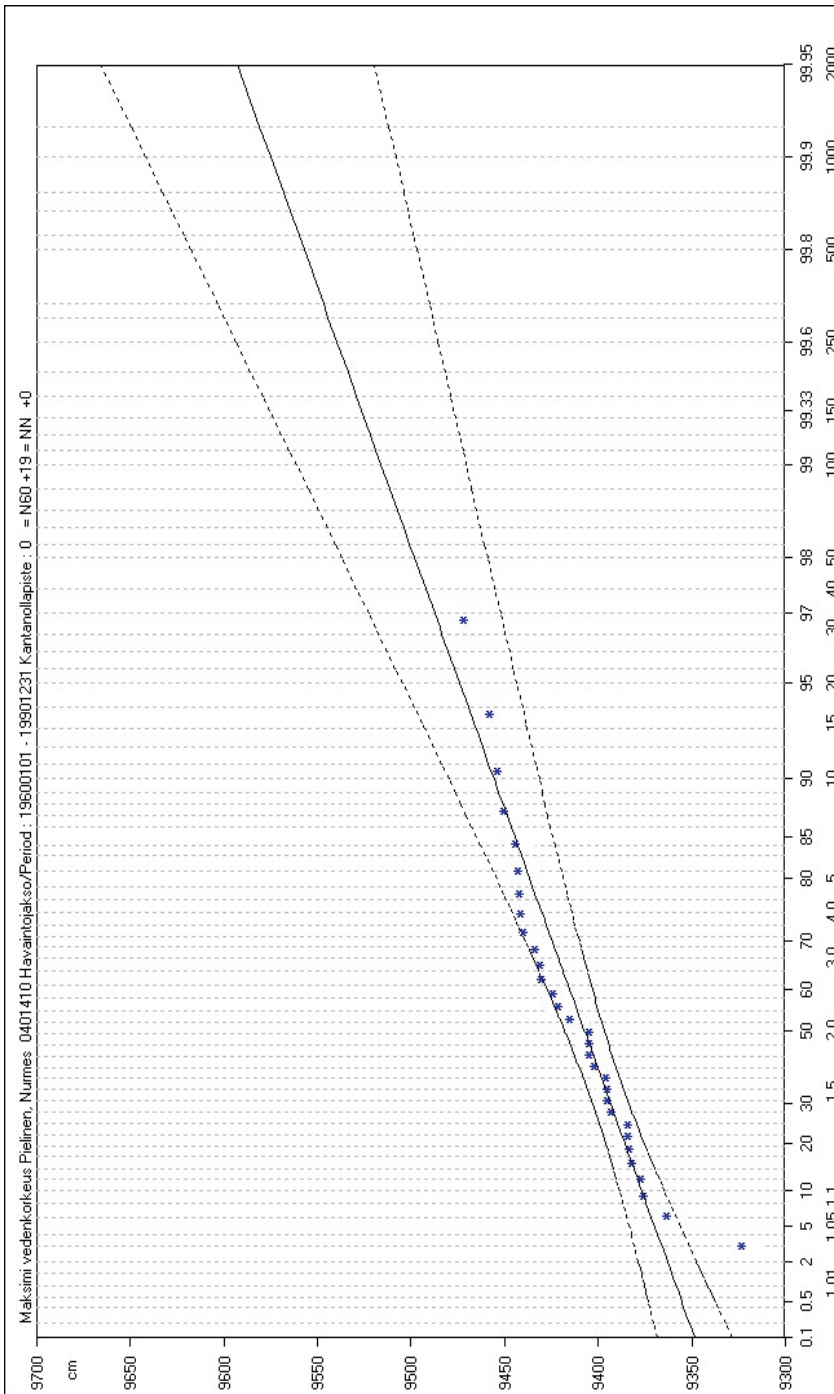
OSOITE:
Hallituskatu 5
96100 ROVANIEMI

PUHELIN:
Vaihe (016) 329 4111

FAKSI:
(016) 310 340

INTERNET- JA SÄHKÖPOSTIOSOITE:
www.ymparisto.fi/lap/lap.htm
kirjaamo_lap@ymparisto.fi

Liite 5. Esimerkki Gumbelin toistuvuusanalyysistä.

Pielisen tulvahuiipun toistuvuusanalyysi Gumbelin toistuvuuspaperilla. Kuvassa näkyvät katkoviivat ovat 5 %:n luottamusrajojen ylä- ja alarajat. Yhtenäisenä viivana on piirretty vedenkorkeuden estimaatti eli laskettu arvo.

Liite 6. Malli suostumuksen pyytämiseksi maa- ja metsätalousministeriöltä.

LAPIN
YMPÄRISTÖKESKUS

HAKEMUS

PP.KK.VVVV

DIAARINRO

Maa- ja metsätalousministeriö / Jaakko Sierla
PL 30
00023 HELSINKI

HAKEMUS LUVAN SAAMISEKSI HAKEA _____ YMPÄRISTÖLUPAVIRASTOLTA
LUPAA _____-JÄRVEN SÄÄNNÖSTELYLUPAEHTOJEN TILAPÄISEKSI MUUTTAMISEKSI

Lumen poikkeuksellisen suuresta vesiarvosta ja myöhään alkaneesta sulamisesta johtuen on _____ vesistöalueella muodostumassa vaara ennätysmäisen suurien tulvavirtaamien syntymiselle.

Tässä kerrotaan syistä ja seurauksista ja lopuksi keinoista vahinkojen vähentämiseksi.

_____ ympäristökeskus hakee oheisiin selvityksiin perustuen Maa- ja metsätalousministeriöltä vesilain 12. luvun 19 §:n määrittelemää lupaa hakea _____ ympäristölupavirastolta poikkeamislupaa _____ -järven säännöstelyn ylärajan ylittämiseksi tarvittaessa enintään _____ cm:llä sekä juoksutussäännön muuttamiseksi siten, että juoksutuslisäys _____-järvestä saa olla vuorokaudessa enintään _____ m³/s.

Oheisena säännöstelyn hyödynsaajaan Ko. yhtiö Oy:n suostumus ja sitoumus poikkeamislupaan.

Alueellisen ympäristökeskuksen johtaja

XXXXX

Tulosaluepäällikkö

XXXXX

Liitteet:

LAPIN
YMPÄRISTÖKESKUS

POSTIOSOITE:
PL 8060
96101 ROVANIEMI

OSOITE:
Hallituskatu 5
96100 ROVANIEMI

PUHELIN:
Vaihde (016) 329 4111

FAKSI:
(016) 310 340

INTERNET- JA SÄHKÖPOSTIOSOITE:
www.ymparisto.fi/lap/lap.htm
kirjaamo_lap@ymparisto.fi

Liite 7. Esimerkki juoksutusrakenteen omistajan suostumuksesta.

Kuurnan Voima Oy
Timo Rautapää

7.9.2004

Pohjois-Karjalan ympäristökeskus
Jukka Höytämö
PL 69
80101 JOENSUU

SUOSTUMUS PIELISEN POIKKEUSJUOKSUTUKSEEN

Pielisen vedenkorkeus on noin 90 cm ajankohdan keskiarvon yläpuolella. Vastavalla tasolla vedenkorkeus on ollut syyskuun alussa vain vuonna 1962 havaintojaksolla 1911-2004, joten vedenkorkeus on poikkeuksellisen ylhäällä.

Mahdollisten syysateiden johdosta Pielisen aluetta uhkaavien tulvavahinkojen estämiseksi ja vähentämiseksi on Pohjois-Karjalan ympäristökeskus pyytänyt Kuurnan Voima Oy:ltä Suomen valtio suostumusta syksyn 2004 ja kevään 2005 aikana toteutettavaan poikkeusjuoksutukseen.

Edellä olevan johdosta ilmoitamme suostuvamme poikkeusjuoksutuksen toteutukseen edellyttäen, että tarvittava ympäristölupaviraston lupa myönnetään.

Toivomme, että juoksutukset ja niiden muutokset hoidetaan joustavasti ja tarpeettomia vahingollisia seurauksia välttäen. Mahdollisista lisäjuoksutusten aiheuttamista vahingoista muille osapuolille vastaa vesilain 12 luvun 19 §:n mukaisesti Suomen valtio. Juoksutusten ohjaus ja seuranta suoritetaan yhteistyössä Pohjois-Karjalan ympäristökeskuksen kanssa.

Kunnioittaen

Kuurnan Voima Oy

Timo Rautapää
toimitusjohtaja

Liite 8. Esimerkki keskeisen vaikutustahon kannanotosta.

GRANINGE

Itä-Suomen ympäristölupavirasto

PL 69

70101 KUOPIO

Itä-Suomen ympäristölupavirastolle

Asia: Lausunto Kaakkois-Suomen ympäristökeskuksen poikkeuslupahakemuksesta Kymijoen virtaaman säännöstelyyn Sunila Oy:n vedenoton turvaamiseksi

Dnro: KAS-2003-V-42-341

Lausunnon antaja: Grange Energia Oy, kotikunta Helsinki

Postiosoite: Grange Energia Oy
PL 7
48601 KARHULA

Laati: Matti Laukkanen, puh. 010 776 5673
tuotantojohtaja

Lausunto

Hakija pyrkii turvaamaan Sunila Oy:n tehdaslaitoksen käynnin vaatiman raakaveden saannin poikkeusjuoksutuksella Kymijoen nykyisessä, harvinaisen niukassa vesitilanteessa. Poikkeuslupasuunnitelma on laadittu siten, että herkimpiä luontoarvoja käsittävän Koivukosken haaran ja Langinkosken virtaamat vähenisivät niin vähän kuin mahdollista. Välttämättä tarvittava lisävesi otettaisiin pääosin Kymijoen läntisestä (Hirvikosken) haarasta.

Nähdäksemme poikkeuslupasuunnitelman juoksutusta koskevat määräykset antavat pääosiltaan hyvän mahdollisuuden Sunila Oy:n käynnin turvaamiseen luonto- ja muita arvoja merkittävämmiin haittaamatta. Tuomme seuraavassa kuitenkin esille lisänäkökohtia, joiden toivomme vaikuttavan merkittävästi kokonaisuuden onnistumisen varmistamisessa.

Grange Energia Oy

Postiosoite PL 7, 48601 Karhula
Käyntiosoite Pajatie 65, Kotka
Internet www.grange.fi

Puh. 010 7761
Faksi 010 776 5699
Sähköposti etunimi.sukunimi@grange.fi

Pankki Nordea 207818-24516
ALV rek.

Y-tunnus 1030375-0
Kotipaikka Helsinki

1) *Virtaamavaihteluiden haittojen välttäminen eri jokibaaroissa*

Lupahdossa C1) esitetty määräys: ”suuria ja nopeita virtaamavaihteluita on vältettävä” on erityisen tärkeä toiminnan onnistumiselle. On valvottava, että Kymijoen pääuoman virtaamassa ei ole tarpeettomia lyhytaikaisvaihteluita, sekä että pääuoman ajoittaiset virtaamavaihtelut jaetaan Hirvivuolteen padolla mahdollisimman tasaisesti Hirvikosken ja Pernoon haarojen kesken.

Yhtiömme jakaa Pernoonhaaraan tulevan veden Koivukosken ja Korkeakosken haaroihin (poikkeus)lupaehtojen mukaisesti. Jos Pernoonhaaran virtaamassa on suuria lyhytaikaisvaihteluita, ne jakautuvat vääjäämättä Koivukoskenhaaran ja/ tai Korkeakoskenhaaran vaihteluiksi. Koivukoskenhaaran virtaaman suuret vaihtelut ovat kalaston ja muun luonnon kannalta selvästi haitallisempia kuin hieman pienempikin virtaama, joka ei vaihtelisi. Lupahdoissa A3) ja B2) oleva määräys, että ”virtaama Korkeakoskenhaarassa on enintään 30 m³/s”, estää joissakin tilanteissa Koivukoskenhaaran virtaaman vakiona pitämisen Pernoonhaaran ajoittaisten lyhytaikaisvaihteluiden yhteydessä.

Esitämme siksi lupaehtoihin A3) ja B2) seuraavaa lisäystä:

”Pernoonhaaran virtaaman lyhytaikaisvaihtelusta aiheutuvan Koivukoskenhaaran virtaaman haitallisen vaihtelun estämiseksi voidaan Korkeakoskenhaaran virtaaman 30 m³/s raja-arvo tarvittaessa lyhytaikaisesti ylittää.

2) *Siiiretyn veden palauttaminen Länsihaaraan*

Lupahdossa C2) annetaan määräykset Länsihaarasta Itähaaraan juoksutetun veden palauttamisesta takaisin Länsihaaraan. Hakemussuunnitelman mukaan määräyksen tarkoituksena on hyvittää Oy Mankala Ab:n voimalaitoksille veden siirrosta aiheutuneet taloudelliset menetykset. Lupaehto sanoo: ”Palauttaminen toteutetaan lisäämällä voimassa olevan luvan mukaiseen virtaamaan korkeintaan 20 m³/s. Lisäys on tehtävä sellaiseen aikaan, että siitä ei aiheudu haittaa Kymijoen muulle käytölle tai luonnolle.”.

Pidämme tämän lupahdon muotoilua liian epämääräisenä kahdesta syystä. Ensinnäkin vedensirrosta voimalaitoksille aiheutuneet menetykset eivät riipu pelkästään tuotetun energian muutoksista vaan myös sähkön eri aikoina vaihtelevasta hinnasta. Toiseksi tulisi varmistaa ehdotettua paremmin, että veden palautus ei aiheuta haittaa luonnolle tai muulle käytölle. Mielestämme ehdotettu 20 m³/s on liian suuri palautusmäärä kun todennäköinen siirto lännestä itäänkin on keskimäärin tätä selvästi pienempi. 5 – 10 m³/s palautus olisi sopivampi ja turvallisempi kaikkien osapuolien kannalta. Erittäin merkittävä tekijä palautuksen onnistumiselle ja haittojen

välttämiseksi on lisäksi, että se tehdään sellaisena ajankohtana, jolloin Kymijoen virtaama on vähintään pitkän ajan keskiarvonsa suuruinen.

Ehdotamme siksi lupaehtoa C2) muutettavaksi seuraavasti:

”Palauttaminen toteutetaan lisäämällä voimassa olevan luvan mukaiseen virtaamaan korkeintaan 10 m³/s. Lisäys on tehtävä sellaiseen aikaan, että Kymijoen virtaama on vähintään pitkän ajan keskiarvonsa suuruinen ja ottaen samalla muutoinkin huomioon, että palautuksesta ei aiheudu haittaa Kymijoen muulle käytölle tai luonnolle. Palautuksen ajankohtaa määriteltessään luvanhaltijan tulee kuulla Oy Mankala Ab:tä sekä Graninge Energia Oy:tä”

Kotkassa 24.4.2003

GRANINGE ENERGIA OY
pp.

Matti Laukkanen Mauri Savolainen

Liite 9. Malli vahinkojen korvaamista koskevasta sopimuksesta.

LAPIN YMPÄRISTÖKESKUS

LUONNOS

Rovaniemi

Nro

Viite

Asia Inarijärven säännöstelyn ylärajan
ylityksestä 13.8. – 18.9.2007
johtuvien vahinkojen korvaaminen

Lapin ympäristökeskus on arvioinut Teidän kanssanne Inarijärven säännöstelyn ylärajan ylityksestä 13.8. – 18.9.2007 Teille aiheutuneet vahingot. Saadaksenne korvauksen pyydämme Teitä palauttamaan oheisen vahingonkorvauksen hyväksymisilmoituksen allekirjoitettuna mahdollisimman pian ja viimeistään 30.6.2008 mennessä Lapin ympäristökeskukselle joka suorittaa korvauksen tilillenne viikon kuluessa hyväksymisenne saatuaan.

Vesi- ja ympäristöpiirin
johtaja

Suunnittelupäällikkö
Insinööri

LIITTEET Hyväksymisilmoituslomake
Palautuskirjekuori

HYVÄKSYMISILMOITUS

Hyväksyn _____järven säännöstelyn ylärajan ylityksestä 13.8. – 18.9.2007 minulle aiheutuneitten vahinkojen lopulliseksi korvaukseksi

(_____) euroa.

_____/____20____

Paikka aika allekirjoitus

INARIJÄRVEN SÄÄNNÖSTELYRAJAN YLITYKSESTÄ
13.8. – 18.9.2007 JOHTUVA VAHINKOARVIO

Vahingonkärsijä	Matti Möttönen Porotie 115 99999 INARI Puh: (555) 333 333
Tila	Hirvasranta RN:o 15:9, Inari kk Tilalla vapaa-ajanasunto.
Vahingot	Vapaa-ajanasunnolle johtava polku on syöpynyt osalta matkaa veteen. Syöpymiä myös muualla Hirvasniemessä.

Vahinkoarvio ja sen tekijät

Insinööri Tero Taitava, LAP
Rakennusmestari Reijo Vasara, LAP
Matti Möttönen, omistaja

Syöpymä päätettiin korjata Lapin ympäristökeskuksen toimesta.
Työstä tehdään eri suunnitelma ja kustannusarvio.

Inarissa 21.10.2007

Insinööri Tero Taitava

Ellei edellä oleva vahinkoarvio tyydytä, voivat asianosaiset saattaa arvion
Pohjois-Suomen ympäristölupaviraston ratkaistavaksi, osoitteella
PL 113, 98888 OULU

LOHJANJÄRVEN POIKKEAMISJUOKSUTUSTEN AIHEUTTAMAT VAHINGOT

Lohjanjärven tulvatilanteen takia 3.9.-13.9.2004 Uudenmaan ympäristökeskuksen toimesta Länsi-Suomen ympäristölupavirastolta hakeman poikkeamisluvan mukaisista juoksutuksista aiheutuneet vahingot on sovittu korvattavaksi jäljempänä esitetyllä tavalla. Vahinkoalue perustuu maanomistajan ilmoittamaan ja Karjaan maaseutusihteen X.X. arvioimaan laajuuteen. Arvioidusta Mustionjoen vaikutuspiirissä olevasta kokonaisvahinkoalueesta korvattavaksi on sovittu se osa, jolle vahingon on katsottu aiheutuneen poikkeamisjuoksutuksista. Loppuosa kokonaisvahingoista on aiheutunut Mustionjoen ajankohtaan nähden erittäin poikkeuksellisista virtaamista ja kesän rankkasateista.

TILA: RN:o

OMISTAJA: N.N.
Järvitie 1
10360 MUSTIO
(puh. xxx-xxxxxx)

VAHINKOALUEEN LAAJUUS: 2,07 ha vehnää+0,45 ha ohraa, korvattava alue 1,5 ha vehnää

KORVAUSPERUSTEET: normisato 3 600 kg/ha (vehnä)
yksikköhinta 0,126 eur/kg

KORVAUS: XX,XX €

PANKKIYHTEYS: XXXXXX-XXXXXX

Hyväksyn edellä esitetyn laskelman.

Päiväys N.N.

Liite 10. Esimerkki korvausten rahoitusesityksestä maa- ja metsätalousministeriölle.

**UUDENMAAN
YMPÄRISTÖKESKUS**
NYLANDS
MILJÖCENTRAL

Helsinki
Helsingfors
9.2.2005

Dnro
Dnr
UUS-2004-V-116

Maa- ja metsätalousministeriö
Vesivarayksikkö
PL 30
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite
Hänvisning kirjeenne 1.9.2004, dnro 3633/423/2004

Asia
Ärende **VÄLIAIKAINEN POIKKEAMINEN LOHJANJÄRVEN
SÄÄNNÖSTELYSSÄ NOUDATETTAVISTA LUPAMÄÄ-
RÄYKSISTÄ, ESITYS KORVAUSTEN MAKSAMISEKSI,**
Karjaa

Länsi-Suomen ympäristölupavirasto myönsi Uudenmaan ympäristökeskukselle 2.9.2004 luvan (nro 40/2004/3) väliaikaiseen poikkeamiseen Lohjanjärven säännöstelyssä kesän 2004 tulvatilanteen takia. Ympäristökeskus oli ensin saanut maa- ja metsätalousministeriön viitekohdan mukaisen suostumuksen luvan hakemiseen. Poikkeusjuoksutukset käynnistettiin 3.9.2004 ja lopetettiin 13.9.2004. Raportti poikkeusjuoksutusten toteuttamisesta toimitetaan erikseen.

Vedenkorkeustarkkailun perusteella vahinkoja syntyi vain Karjaan kaupungin alueella Peltokosken voimalaitoksen ja Junkarsborgin välisellä n. 3 km:n pituisella jokiosuudella. Vahinkoalueet on kartoitettu Karjaan maaseutuslaitteen toimesta. Satovahinkoja syntyi yhteensä n. 13 hehtaarin alueelle. Osa vahingoista olisi syntynyt muutenkin osin Mustionjoen luvanmukaisten juoksutusten ja osin rankkasateiden vaikutuksesta. Vahinkoarvioiden perusteella on neuvoteltu viiden satovahinkoja kärsineen maanomistajan kanssa. Poikkeusjuoksutuksista aiheutuneeksi vahinkoalueeksi on sovittu yhteensä 6,25 hehtaaria liitteenä olevien laskelmien mukaisesti. Ympäristökeskuksen tietoon ei ole tullut muita vahinkoja.

Uudenmaan ympäristökeskus esittää, että maa- ja metsätalousministeriö myöntää Uudenmaan ympäristökeskukselle satunnaisten korvausten momentilta (30.50.43) 2 538,90 euroa poikkeusjuoksutuksista syntyneiden vahinkojen korvaamiseksi.

Yli-insinööri Marketta Virta

Diplomi-insinööri Kari Rantakokko

LIITTEET
TIEDOKSI

Vahinkolaskelmat
Karjaan kaupunki, maaseutuslaitteen
Pohjan kunta, maaseutuslaitteen

Liite II. Esimerkki poikkeamisluvan toimeenpanoa ja vaikutuksia koskevasta selvityksestä ympäristölupavirastolle.

VESI- JA YMPÄRISTÖHALLITUS

Helsinki 30.3.1989

Nro 2715/450 VYH 1987

Viite ISVEO:n päätös N:o 26/Va 11/88, Itä-Suomen vesioikeus
8.4.1988 PL 69

70101 KUOPIO

Asia Poikkeaminen Iitin
Pyhäjärven säännöstelyä
koskevien lupapäätösten
määräyksistä 8.4.-26.8.1988

Itä-Suomen vesioikeus oikeutti viitekohdassa mainitulla päätöksellään vesi- ja ympäristöhallituksen antamaan Iitin Pyhäjärven rantavahinkojen estämistarkoituksessa Voikkaan voimalaitoksen omistajalle Kymmene Oy:lle määräyksiä veden juoksuttamisesta väliaikaisesti lupapäätöksen määräyksistä poikkeavalla tavalla.

Pyhäjärven vedenpinta palautettiin voimassa olevan luvan mukaiseen korkeuteen 26.8.1988 mennessä, jolloin myös poikkeustoimenpiteet päättyivät.

Poikkeusjuoksutuksella saatiin Iitin Pyhäjärven vedenpintaa alennetuksi siten, että se oli ylimmillään korkeudella NN+ 66,06 m ajalla 12.-15.6.1988. Ilman poikkeusjuoksutusta olisi vedenpinta noussut korkeuteen NN+ 66,31 m. Korkeusvyöhykkeellä NN+ 66,06-66,31 m on Pyhäjärven ranta-alueen pinta-ala 162,8 ha, ja se jakautuu viimeisemmän selvityksen mukaan maankäyttömuodoittain seuraavasti: tontti 15,6 ha, pelto 55,3 ha, laidun 7,7 ha, metsä 76,8 ha ja joutomaa 7,4 ha.

Peltoalueille saavutettu hyöty on arvioitu käyttämällä keskimääräisenä peltohehtaarin tuottona 3 500 mk/ha ja ottamalla huomioon, että nykyisin noin puolet ko. korkeusvyöhykkeen laidun- ja joutomaa-alueista on viljelykäytössä. Täten peltoalueelle saavutetuksi kokonaiшыödyksi on arvioitu n. 220 000 mk. Tonttimaalle koitui hyötyä sen käytön mahdollistumisena ja metsäalueelle taimikoiden säilymisenä, sillä tällä vyöhykkeellä olleen puuston tuhoosi edellisen kerran talven 1974 - 1975 tulva. Näitä hyötyjä ei ole kuitenkaan arvioitu rahassa.

Poikkeusjuoksutuksella saavutetun 25 cm:n tulvahuipun alennuksen ansiosta jäi Pyhäjärvellä kastumatta 19 asuin- tai huvilarakennusta, 45 saunarakennusta sekä useita kymmeniä venevajoja ym. rakenteita. Poikkeustoimenpiteillä huvila- ja saunarakennuksille koituneeksi hyödyksi on arvioitu yhteensä n. 500 000 mk. Muille rakenteille koitui hyötyä niiden käytön mahdollistumisena, mutta tällaisen hyödyn määrää ei ole arvioitu rahassa. Poikkeusjuoksutuk-

sella saavutettu markkamääräinen kokonaishyöty on edellä esitetyn mukaisesti n. 720 000 mk.

Pyhäjärven vedenpinnan alentumisesta aiheutuneen putouskorkeuden pienentymisen (välillä Pyhäjärvi - Voikkaa) johdosta aiheutui Voikkaan voimalaitokselle energianmenetystä, jonka arvo on noin 230 000 mk. Uittotoiminta ei poikkeusjuoksutusten johdosta keskeytynyt, joskin sen suorittaminen Voikkaalla vaikeutui huomattavasti.

Pyhäjärven alentamisen edellyttämät lisäjuoksutukset toteutettiin melko vähäisinä ja tasaisina pitkällä ajanjaksolla. Suurin viiden vuorokauden keskivirtaaman poikkeama luonnonmukaiseen purkautumiseen verrattuna oli alle 20 m³/s. Ylivirtaamien aikana ei lisäjuoksutuksia suoritettu, joten toteutettu juoksutus vastasi tuolloin luonnonmukaista purkautumista. Pyhäjärven lisäjuoksutuksilla ei siten aiheutettu vahinkoa myöskään alapuolisella vesistönosalla.

Pääjohtajan
estyneenä ollessa
ylivohtaja

R. Savisaari

Toimistopäällikkö

Matti Raivio

LIITTEENÄ Piirros Pyhäjärven säännöstellyistä ja luonnonmukaisista vedenkorkeuksista sekä juoksutuksista ja luonnonmukaisista virtaamista Voikkaalla 1.4. - 31.8.1988

TIEDOKSI
(liit-
teineen)

Maa- ja metsätalousministeriö, Hallituskatu 3 A,
00170 HELSINKI

Päijänteen Säännöstelytoimikunta, johtaja Ossi Koskipuro,
Kymmene Oy, Voimaosasto, 45700

KUUSANKOSKI Kymmene Oy, 45700 KUUSANKOSKI

Kymin Uittoyhdistys, Kaivokatu 2, 18100

HEINOLA Vesi- ja ympäristöhallituksen -

pääjohtaja

- hallinnollinen ylijohaja

- osastot ja vesien- ja ympäristöntutkimuslaitos

- uittotoimisto

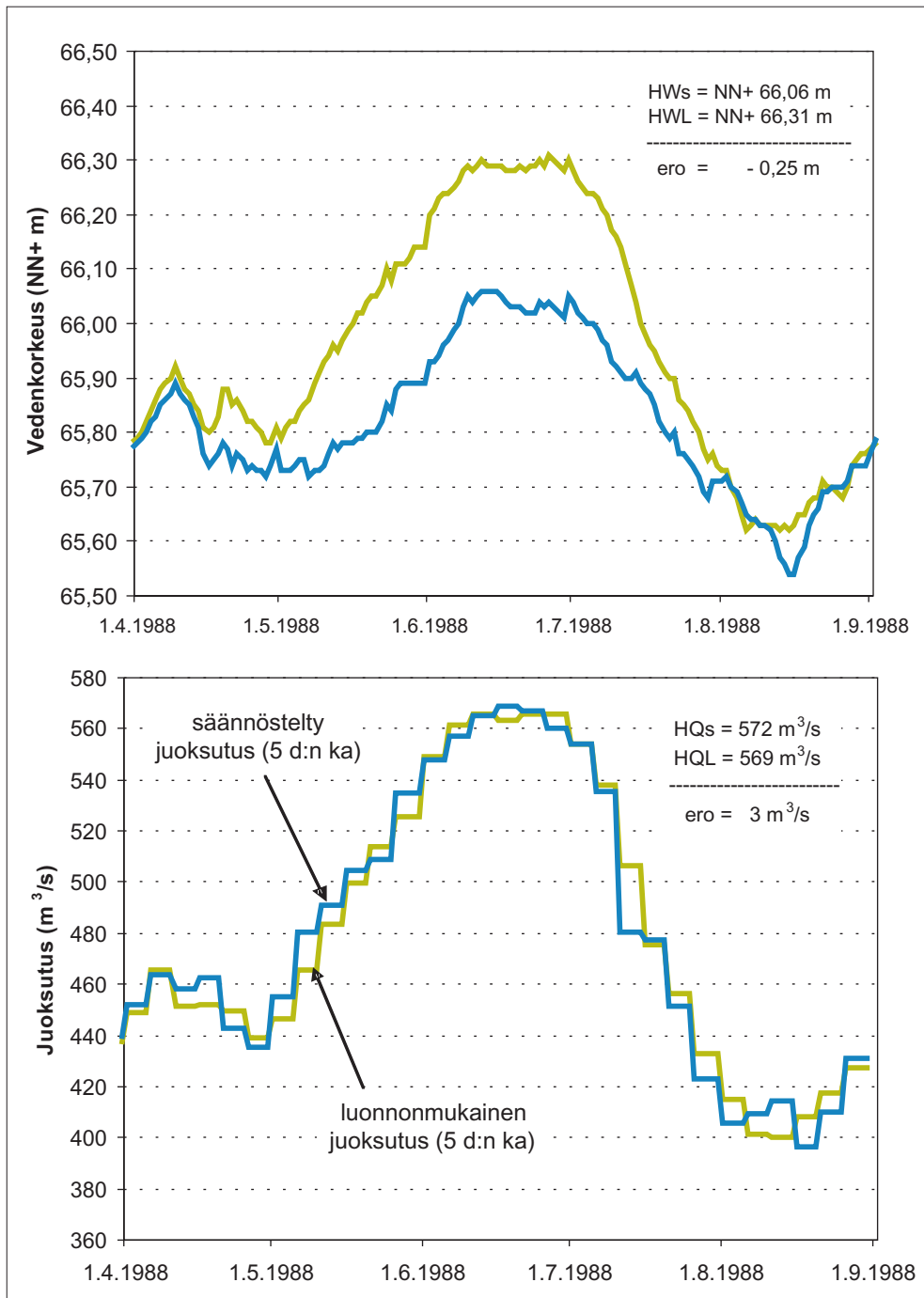
- tiedotus

Kymen vesi- ja ympäristöpiiri

Keski-Suomen vesi- ja ympäristöpiiri

Mikkelin vesi- ja ympäristöpiiri

VE-316/EAJ/iho/16

Piiros Pyhäjärven säännöstellyistä ja luonnonmukaisista vedenkorkeuksista sekä juoksutuksista ja luonnonmukaisista virtaamista Voikkaalla 1.4.- 31.8.1988.

KUVAILEHTI

Julkaisija	Suomen ympäristökeskus			Julkaisu-aika Lokakuu 2006
Tekijä(t)	Erkki A. Järvinen, Markku Ollila, Tanja Dubrovin ja Tuire Taina			
Julkaisun nimi	Vesilain mukaisten poikkeamislupien hakeminen			
Julkaisusarjan nimi ja numero	Ympäristöopas			
Julkaisun teema				
Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut	Julkaisu on saatavana myös internetistä: www.ymparisto.fi/julkaisut			
Tiivistelmä	<p>Vesilain mukaisten poikkeamislupien hakemisessa on yleensä kova kiire. Kun lisäksi poikkeamisluvan hakemisen tarpeesta on alueellisissa ympäristökeskuksissa saattanut kuluja jo useita vuosia ja hakemuksia tekevät henkilöt saattaneet vaihtua, on tämän oppaan tarkoituksena antaa yksityiskohtaisia ohjeita poikkeamislupien hakemusten valmistelusta ja sisällöstä.</p> <p>Oppaassa luodaan aluksi katsaus vesilakiin sisältyvien poikkeamislupaehtojen kehittymiseen sekä esitetään, mitä vesilain mukaisia edellytyksiä hakemuksen tulee täyttää. On hyvin mahdollista, että alueellinen ympäristökeskus toimii poikkeamisluvan hakijana myös sellaisissa säännöstelyluvista, joiden luvanhaltijana on muu kuin valtio. Siksi alueellisella ympäristökeskuksella tulisi olla kaikki poikkeamisluvan hakemista varten tarpeelliset tiedot myös tällaisista tapauksista. Sen tulisi myös riittävän aikaisin ennen tilanteen kärjistymistä käydä neuvotteluja luvanhaltijan kanssa siitä, kumpi taho toimii luvan hakijana, jotta luvan hakeminen ei turhaan viivästy.</p> <p>Oppaassa käydään läpi poikkeamisluvan hakemuksen sisällön kannalta keskeisiä seikkoja ja esitetään niissä esiin tuotavia asioita sekä malleja ja toimintatapoja, joilla kulloisenkin vesitilanteen poikkeavuutta ja vaikutuksia voidaan analysoida. Opas sisältää myös lupahakemusta sekä sen jälkeisiä toimenpiteitä, kuten toteuttamista, lopettamista ja jälkiraportointia, koskevia malleja ja esimerkkejä.</p> <p>Oppaan tarkoituksena on antaa ohjeita poikkeamislupien hakemisvalmiuden ylläpitämiseen ja parantamiseen. Siinä onkin esitetty keskeisimmät toimenpiteet, jotka alueellisessa ympäristökeskuksessa tulisi tehdä poikkeamistilanteisiin varautumiseksi. Oppaan tarkoituksena on toimia myös eräänlaisena muistilistana poikkeuksellisia vesitilanteita ja niihin varautumista varten.</p>			
Asiasanat	vesistöjen säännöstely, kuivuus, tulvat, poikkeusluvut, riskit, ympäristövahingot, torjunta, vesilaki			
Rahoittaja/ toimeksiantaja	Maa- ja metsätalousministeriö			
	ISBN 952-11-2388-5 (nid.)	ISBN 952-11-2389-3 (PDF)		
	ISSN 1238-8602 (pain.)	ISSN 1796-167X (verkkoy.)		
	Sivuja 57	Kieli suomi	Luottamuksellisuus julkinen	Hinta (sis. alv 8 %) 19 €
Julkaisun myynti/ jakaja	Edita Publishing Oy, PL 800, 00043 EDITA, vaihde 020 450 00 Asiakaspalvelu. puhelin 020 450 05, faksi 020 450 2380 Sähköposti: asiakaspalvelu@edita.fi , http://www.edita.fi/netmarket			
Julkaisun kustantaja	Suomen ympäristökeskus, PL 140, 00251 Helsinki puh. 020 490 123			
Painopaikka ja -aika	Edita Prima Oy, Helsinki 2006			

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Finlands miljöcentral (SYKE)		Datum Oktober 2006	
Författare	Erkki A. Järvinen, Markku Ollila, Tanja Dubrovin och Tuire Taina			
Publikationens titel	Vesilain mukaisten poikkeamislupien hakeminen (Ansökan om undantagslov enligt vattenlagen)			
Publikationsserie och nummer	Miljöhandledning			
Publikationens tema				
Publikationens delar/ andra publikationer inom samma projekt	Publikationen finns tillgänglig på internet: www.ymparisto.fi/julkaisut			
Sammandrag	<p>Ansökan om tillstånd att få avvika från domstolsutslag enligt vattenlagen är i allmänhet mycket brådskande. Eftersom det dessutom kan ha gått många år sedan behovet att ansöka om tillståndet i de regionala miljöcentralerna och personbyten kan ha skett, vill denna handledning ge detaljerade råd om hur ansökan om undantagslov förbereds och vad de ska innehålla.</p> <p>Handledningen börjar med en översikt av hur villkoren för undantagslov enligt vattenlagen har utvecklats och den presenterar vilka förutsättningar ansökan skall uppfylla enligt vattenlagen. Det är fullt möjligt, att den regionala miljöcentralen är den som ansöker om undantagslov också i sådana regleringstillstånd där tillståndsinnehavaren är någon annan än staten. Därför bör den regionala miljöcentralen ha alla nödvändiga uppgifter gällande dessa fall för ansökan om undantagslov. Miljöcentralen bör också i god tid, innan situationen tillspeglas, förhandla med tillståndsinnehavaren vem som ansöker om lovet så att ansökan inte i onödan fördröjs.</p> <p>Handledningen reder ut fakta som är centrala för innehållet i tillståndsansökan och presenterar ärenden som skall tas fram i dem. Därtill framläggs modeller och förfaringssätt, med vilka rådande avvikelser i vattenståndet och deras verkningar kan analyseras. Handledningen innehåller också modeller för och exempel av tillståndsansökan, såsom genomförande, slutförande och rapportering.</p> <p>Handledningens syfte är att ge råd om hur man uppehåller och förbättrar beredskapen att ansöka om undantagslov. De mest centrala åtgärderna för en beredskap för avvikelssituationer i de regionala miljöcentralerna presenteras. Handledningens avsikt är också att vara en slags minneslista för exceptionella vattenstånd och ge beredskap för dem.</p>			
Nyckelord	vattenreglering, översvämningar, torka, undantagslov, risker, miljöskador, bekämpning, vattenlagen			
Finansiär/ uppdragsgivare	Jord- och skogsbruksministeriet			
	ISBN 952-11-2388-5 (hft.)		ISBN 952-11-2389-3 (PDF)	
	ISSN 1238-8602 (print)		ISSN 1796-167X (online)	
	Sidantal 57	Språk finska	Offentlighet offentlig	Pris (inneh. moms 8 %) 19 €
Beställningar/ distribution	Edita Publishing Ab, PB 800, 00043 EDITA, växel 020 450 00, Postförsäljningen: Telefon +358 20 450 05, fax +358 20 450 2380, Internet: www.edita.fi/netmarket			
Förläggare	Finlands miljöcentral, PB 140, 00251 Helsingfors Telefon +358 20 490 123			
Tryckeri/tryckningsort och -år	Edita Prima Ab, Helsingfors 2006			

DOCUMENTATION PAGE

<i>Publisher</i>	Finnish Environment Institute (SYKE)		<i>Date</i> October 2006	
<i>Author(s)</i>	Erkki A. Järvinen, Markku Ollila, Tanja Dubrovin and Tuire Taina			
<i>Title of publication</i>	Vesilain mukaisten poikkeamislupien hakeminen (Applying for exemption permits subject to the Water Act)			
<i>Publication series and number</i>	Environment guide			
<i>Theme of publication</i>				
<i>Parts of publication/ other project publications</i>	The publication is available on the internet: www.ymparisto.fi/julkaisut			
<i>Abstract</i>	<p>Applications for exemption permits subject to the Water Act usually need to be drawn up in haste. Since many years may have passed at the regional environment centre since the previous need for an exemption permit application, and the people drawing up the application may have changed, the purpose of this guide is to provide detailed instructions on the preparation and content of exemption permits.</p> <p>The guide begins with an overview of changes to the terms and conditions of exemption permits included in the Water Act, as well as a presentation of the requirements subject to the Water Act that must be met by an application. It is quite possible that a regional environment centre will act as the applicant for an exemption permit, including for regulation permits in which the licensee is someone other than the government. Therefore, a regional environment centre should possess all the necessary information for applying for an exemption permit in such cases. It should also conduct negotiations with the licensee, well in advance of a situation becoming critical, on who will act as the applicant for the permit so that the application is not unnecessarily delayed.</p> <p>The guide presents issues central to the content of an application for an exemption permit and presents matters raised in them, as well as models and methods with which the abnormality of the water situation in question and its effects can be analysed. It also includes models and examples of a permit application and subsequent measures, such as implementation, conclusion and reporting.</p> <p>The purpose of the guide is to provide instructions on how to maintain and improve the capability of applying for exemption permits. Hence, it presents the key measures that a regional environment centre must undertake to prepare for divergences. The guide is also intended to act as a checklist when facing and preparing for abnormal water situations.</p>			
<i>Keywords</i>	water regulation, drought, floods, exceptional permit, risks, environmental damage, prevention, Water Act			
<i>Financier/ commissionere</i>	Ministry of Agriculture and Forestry			
	ISBN 952-11-2388-5 (pbk.)	ISBN 952-11-2389-3 (PDF)		
	ISSN 1238-8602 (print)	ISSN 1796-167X (online)		
	<i>No. of pages</i> 57	<i>Language</i> Finnish	<i>Restrictions</i> Public	<i>Price (incl. tax 8 %)</i> 19 €
<i>For sale at/ distributor</i>	Edita Publishing Ltd, P.O. Box 800, FIN-00043 EDITA, Finland, Phone +358 20 450 00 Mail orders: Phone +358 20 450 05, telefax +358 20 450 2380 Internet: www.edita.fi/netmarket			
<i>Financier of publication</i>	Finnish Environment Institute, P.O.Box 140, FIN-00251 Helsinki, Finland Phone +358 20 490 123			
<i>Printing place and year</i>	Edita Prima Ltd., Helsinki 2006			

Opas vesilain mukaisten poikkeamislupien hakemiseen

Toisinaan tulvat ja matalat vedenkorkeudet uhkaavat aiheuttaa suuria vahinkoja vesistön ja sen rantojen eri käyttömuodoille. Tällaisissa tilanteissa voidaan hakea ympäristölupavirastolta lupaa poiketa tilapäisesti vesistön juoksu-
tuksia ja muita määräyksiä koskevasta lupapäätöksestä, mikäli tämän poikkeamisen avulla vahinkojen uhkaa voidaan selvästi vähentää.

Tässä oppaassa esitetään suosituksia ja esimerkkejä poikkeamisluvan hakemiseen varautumisesta, poikkeamislupahakemuksen sisällöstä sekä menettelystä luvanhakuprosessin eri vaiheissa.

S Y K E

Myynti: Edita Publishing Oy
PL 800, 00043 EDITA
Asiakaspalvelu: puh. 020 450 05, faksi 020 450 2380
Edita-kirjakauppa Helsingissä:
Annankatu 44, puh. 020 450 2566

ISBN 952-11-2388-5 (nid.)

ISBN 952-11-2389-3 (PDF)

ISSN 1238-8602 (pain.)

ISSN 1796-167X (verkkokj.)

9 789521 123887